

Ja och nej till euron

Folkomröstningen om euron 2003

Staffan Sollander
Richard Öhrvall

Democracy Statistics

Report no 1

Yes and no to the euro

The referendum on the euro in 2003

Statistics Sweden 2004

Producent
Producer SCB, enheten för demokratistatistik
Box 24 300, 104 51 Stockholm
Tfn + 46 8 506 940 00
demokrati@scb.se

Förfrågningar
Inquiries Staffan Sollander 08-506 949 38
staffan.sollander@scb.se
Richard Öhrvall 08-506 941 58
richard.ohrvall@scb.se

Om du citerar ur denna publikation, var god uppge källan:

SCB, Ja och nej till euron.

Folkomröstningen om euron 2003

Omslagsillustration Bodil Hedlund

©2004, Statistiska centralbyrån

Enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk är det förbjudet att helt eller delvis mångfaldiga innehållet i denna publikation utan medgivande från statistiska centralbyrån.

ISSN: 1652-6945

ISBN: 91-618-1241-2

Printed in Sweden

SCB-Tryck, Örebro 2004.09 MILJÖMÄRKT Trycksak 341590

Förord

I denna rapport som är den första i serien *Demokratistatistik* redovisar Statistiska centralbyrån (SCB) en analys av folkomröstningen 2003 om införande av euro som valuta i Sverige.

Analyserna bygger på material från SCB:s valstatistik och valdeltagandeundersökningen. Vidare ingår material från Partisympatiundersökningen (PSU) som SCB utför sedan 1972 på uppdrag från Sveriges riksdag. Rapporten har utarbetats av Staffan Sollander och Richard Öhrvall.

Statistiska centralbyrån i september 2004

Berndt Öhman
Avdelningschef

Ulla Brith Rimén
Enhetschef

SCB tackar

Tack vare våra uppgiftslämnare – privatpersoner, företag, myndigheter och andra organisationer – kan SCB tillhandahålla tillförlitlig och aktuell statistik som tillgodoser samhällets informationsbehov.

Innehåll

A separate text in English is provided at the end of the publication, on page 58

Förord	3
Sammanfattning	6
1. Bakgrund och rapportens upplägg	8
Rapportens syfte	8
Datamaterial	8
Rapportens disposition	10
2. Svenska folkomröstningar	11
Varför folkomrösta?	11
Olika slags folkomröstningar	12
Vilka är röstberättigade?	13
Valdeltagande i folkomröstningar	14
Hur ska resultaten tolkas?	15
Likheter och skillnader	16
3. Resultatet av omröstningen	18
Omröstningsfrågan	18
Omröstningens huvudresultat	18
Geografisk variation	19
4. Valdeltagandet	22
Oväntat högt valdeltagande	22
Valdeltagande i olika väljargrupper	23
Kända mönster i valdeltagandet	27
5. Vilka röstade ja och vilka röstade nej?	28
Folkomröstningen och PSU	28
Kvinnor och män	29
Unga mest negativa till euron	30
Högutbildade röstade ja	31
SACO för och LO mot	31
Tjänstemän för och arbetare mot	32
Privat och offentlig sektor	33

<i>Ja och nej till euron</i>	<i>Innehåll</i>
6. <i>Väljarstöd för partilinjen</i>	34
Partiernas mobilisering	34
Sympatisörerna och partierna	35
Lydigare väljare 1994	36
7. <i>Beslutet</i>	39
Att bestämma sig	39
Lättare att ta ställning år 2003	41
Att gå emot partilinjen	43
8. <i>Rörelser i opinionen</i>	45
Opinionen i maj 2003 och slutresultatet	45
Större rörelse inför 1994 års folkomröstning	46
9. <i>Euron och Europa</i>	48
EU-opinionen	48
Två omröstningar – två skilda resultat	50
<i>Fakta om statistiken</i>	53
Partisympatiundersökningen (PSU)	53
Valdeltagandeundersökningen	54
Bra att veta	55
<i>Referenser</i>	57
<i>In English</i>	58
Summary	58
List of terms	60
Explanatory symbols and abbreviations	63
Contact information	63

Sammanfattning

Den 14 september 2003 hölls i Sverige en folkomröstning om införandet av euron som valuta. I den här rapporten utnyttjas SCB:s valstatistik och partisympatiundersökningar för att närmare beskriva omröstningen.

Folkomröstningen om euron var den sjätte rådgivande folkomröstningen som hållits i Sverige. En rådgivande folkomröstning innebär att riksdagen inte är bunden att följa utfallet. I det här fallet hade dock samtliga riksdagspartier på förhand kungjort att de avsåg att följa resultatet, vilket blev ett tydligt nej till att införa euron som valuta. Det var 55,9 procent som röstade nej till euron, 42,0 procent som röstade ja och 2,1 procent som röstade blankt. Stockholms län och Skåne län var de enda län där andelen ja-röster var större än andelen nej-röster.

När det gäller valdeltagandet befarades det bli lågt, men det blev istället oväntat högt – 82,6 procent. Valdeltagandet följde ett mönster som känns igen från tidigare val och folkomröstningar; valdeltagandet var högre bland kvinnor, medelålders personer, svenskfödda, högutbildade, höginkomsttagare, sysselsatta och sammanboende. Lågt deltagande återfanns framför allt bland personer i åldern 20–24 år, ensamstående män, arbetslösa och utrikes födda.

Bland kvinnor röstade 38 procent ja och 60 procent nej, medan det var jämnt mellan andelen ja- och nej-röster bland män. Sett till ålder var det de yngre som var mest negativa till euron. Vidare kan det konstateras att högutbildade, SACO-medlemmar och tjänstemän röstade ja, medan lågutbildade, LO-medlemmar och arbetare röstade nej.

Med undantag för centerpartiet hade samtliga riksdagspartier en mindre andel av sina sympatisörer som röstade i enlighet med partilinjen i folkomröstningen om euron än i EU-omröstningen 1994. Bland kristdemokraternas och socialdemokraternas sympatisörer var det en majoritet som röstade nej till euron trots att dessa två partier stod på ja-sidan.

Det var en betydligt mindre andel som vid 2003 års folkomröstning bestämde sig under den sista veckan än i 1994 års folkomröstning – 16 procent jämfört med 27 procent. I 1994 års folkomröstning rösta-

de en klar majoritet av dem som bestämde sig sent ja. År 2003 var det mer jämnt men med en viss övervikt för nej-sidan. Bland dem som bestämt sig sedan länge röstade en klar majoritet nej såväl 1994 som 2003. Beslutet upplevdes lättare av dem som röstade nej än av dem som röstade ja. Det gällde såväl 2003 som 1994.

Det kan konstateras att det inte skedde några stora förändringar från maj 2003 fram till folkomröstningen i september. Både ja- och nej-sidan lyckades visserligen locka väljare från andra sidan, men totalt sett ledde det endast till en marginell nettovinst för nej-sidan. De tveksamma mobiliserades i högre grad i folkomröstningen om euron än i den om EU och en majoritet av dessa väljare valde att rösta nej. I EU-omröstningen gick istället en majoritet av de i maj 1994 tveksamma till ja-sidan.

Andelen svenskar som är positiva till EU har stadigt ökat på senare år och sedan november 2001 är andelen som är för medlemskapet signifikant större än andelen mot. En hög andel av dessa EU-positiva valde dock att rösta nej till euron – 20 procent. Andelen som röstade nej bland dem som var mot medlemskapet i EU uppgick till 91 procent.

1. Bakgrund och rapportens upplägg

Den 14 september 2003 hölls i Sverige en folkomröstning där frågan gällde huruvida Sverige skulle överge kronan till förmån för euron. Den här rapporten behandlar den folkomröstningen och i detta kapitel beskrivs rapportens källor och upplägg.

Rapportens syfte

Den 14 september 2003 fick svenska folket genom folkomröstning ge sitt svar på frågan om Sverige ska införa euron som valuta eller inte. Resultatet av folkomröstningen blev att en majoritet av folket ställde sig avvisande till ett byte av valuta och de förändringar som ett sådant byte skulle medföra. Folkomröstningen var rådgivande till sin karaktär, vilket innebär att folket gav sitt råd till de folkvalda hur de skulle rösta i frågan.

Syftet med denna rapport är att, med hjälp av statistik som tagits fram inom SCB, närmare beskriva och analysera folkomröstningen om euron. Framför allt kommer vi att studera hur olika väljargrupper röstade, men vi kommer även att ta upp andra aspekter av folkomröstningen som exempelvis valdeltagandet, hur opinionen förändrades fram till valdagen och hur svårt beslutet upplevdes. Dessutom kommer vi att kortfattat beskriva själva folkomröstningsinstitutet och hur det använts tidigare genom historien.

Datamaterial

De datamaterial som den här rapporten baseras på beskrivs mer utförligt i kapitlet *Fakta om statistiken*, men det kan vara på sin plats att redan här kortfattat redogöra för vilka dessa källor är. Rapporten baseras huvudsakligen på frågor som ställts i SCB:s Partisymptiundersökningar (PSU). Syftet med PSU är att ge information om partisymptiernas fördelning i såväl hela som delar av väljarkåren. Sedan 1992 har PSU innefattat frågor om EU-sympatier och sedan 1997 har även frågor kring EMU/euro-sympatier ingått. Undersökningarna har ett sannolikhetsurval om ca 9 000 personer. Det stora urvalet möjliggör studier av förhållandevis små väljargrupper.

Dessutom har undersökningen en panelansats, vilket ger möjlighet att studera flöden. Redovisade procenttal är skattningar varför hänsyn till osäkerheten i dessa måste tas då slutsatser dras (se *Fakta om statistiken*). Datainsamlingen sker genom telefonintervju och bortfallet uppgår på senare år till 20 – 25 procent. Eftersom undersökningen primärt mäter folkets inställning till riksdagspartierna består populationen av svenska medborgare. När det gäller folkomröstningen om euron var även utländska medborgare röstberättigade, vilket bör tas i beaktande när datamaterial från PSU används för att studera folkomröstningens utfall. Vi får anledning att återkomma till detta senare i rapporten.

Kapitel 3 som behandlar resultatet av folkomröstningen och geografiska variationer bygger på de slutgiltiga uppgifter som publicerats av SCB. Eftersom det är slutgiltiga uppgifter från den officiella statistiken finns det ingen statistisk eller annan osäkerhet kring de siffror som publiceras i det kapitlet.

Den statistik över valdeltagandet i folkomröstningen som finns presenterad i kapitel 4 bygger på SCB:s Valdeltagandeundersökning. En mer utförlig redovisning av resultaten från Valdeltagandeundersökningen finns presenterad i SCB:s publikation *Valdeltagandet vid folkomröstningen om euron 2003* (Statistiskt meddelande ME16 SM0401). Uppgifterna om valdeltagande hämtas från röstlängderna, vilket gör att det inte finns någon osäkerhet kring huruvida personerna i urvalet deltagit i valet eller inte. Däremot finns en viss slumpmässig osäkerhet i skattningarna, eftersom undersökningen baseras på ett urval av de röstberättigade. Valdeltagandekontroller har även gjorts för att validera uppgifter lämnade i PSU.

SCB har även i samarbete med Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet genomfört en väljarundersökning i anslutning till 2003 års folkomröstning. Motsvarande undersökningar har genomförts av SCB i samarbete med Göteborgs universitet i samband med varje ordinarie riksdagsval sedan 1956. Även de tidigare folkomröstningarna 1957, 1980 och 1994, liksom samtliga val till Europaparlamentet ingår i mätserien. Samtliga studier har gjorts med stora urval och med relativt små svarsbortfall. Resultaten från väljarundersökningen 2003 kommer dock inte att tas upp här, utan de kommer att redovisas i publikationen *Folkomröstningen om euron*.¹

¹ Rapporten publiceras av SCB i oktober 2004.

Rapportens disposition

Den här rapporten består av nio kapitel. I nästa kapitel går vi närmare in på svenska folkomröstningar och hur det gått i de folkomröstningar vi haft genom historien. Därpå följer ett kapitel där vi granskar resultatet av 2003 års folkomröstning och geografiska skillnader. Det fjärde kapitlet är inriktat på valdeltagandet i folkomröstningen om euron. Det femte kapitlet ger en inblick i hur olika väljargrupper valde att rösta och i det sjätte kapitlet avhandlas partiernas förmåga att övertyga sina sympatisörer att rösta i enlighet med partilinjen. Därpå följer ett kapitel som handlar om hur svårt väljarna upplevde själva röstningsbeslutet. I det åttonde kapitlet tar vi upp hur opinionen förändrades under tiden fram till valdagen. Av skäl som utvecklas senare kommer vi ofta att göra jämförelser med 1994 års folkomröstning om euron. Det gäller i högsta grad i det avslutande kapitel 9 där vi ställer väljarnas inställning till EU mot hur de valde att rösta i folkomröstningen.

2. Svenska folkomröstningar

Folkomröstningen om euron var den sjätte landsomfattande folkomröstningen i Sveriges historia. I det här kapitlet ges en översikt över folkomröstningar i allmänhet och svenska folkomröstningar i synnerhet.

Varför folkomrösta?

Den svenska demokratin vilar på den representativa parlamentarismens grund. Det innebär att folket i fria val utser folkvalda som representerar dem under den kommande mandatperioden. Det finns dock vissa direktdemokratiska inslag i den svenska demokratin. De folkvalda har möjligheten att inhämta folkets åsikt i någon fråga genom att en folkomröstning hålls. En folkomröstning innebär således ett direktdemokratiskt instrument som går vid sidan av de parlamentariska kanalerna. I Sverige används folkomröstningar förhållandevis sällan och kan närmast ses som ett komplement till det representativa systemet. Vad kan då folkomröstningar tillföra det politiska systemet? Det har i litteraturen förts fram ett flertal skäl till varför folkomröstningar kan vara en god idé. I SOU 1997:56, *Folket som rådgivare och beslutsfattare*, lyfts följande fem vanliga skäl för att anordna folkomröstning fram:

- 1) En folkomröstning kan ge de potentiella förlorarna, dvs. minoriteten, en sista chans att undvika ett nederlag.
- 2) En folkomröstning kan innebära en möjlighet att medla i politiskt svårhanterliga konflikter. Det kan handla om intern splittring inom ett parti eller inom en regeringskoalition.
- 3) En folkomröstning kan också bidra till att politiskt obehagliga eller i andra avseenden svårhanterliga frågor avförs från den politiska dagordningen.
- 4) En folkomröstning kan ge upphov till medborgarvitalisering i form av bättre kunskaper och engagemang.
- 5) En folkomröstning kan ge upphov till att besluten får ökad legitimitet.

Det finns även argument mot att låta vissa frågor avgöras genom folkomröstningar. Till de argument som vanligtvis förs fram hör bland annat att folkomröstningar försvårar ansvarsutkrävande, att

frågor rycks ut ur ett större sammanhang och att folkomröstningar försvårar kompromisser mellan olika intressen. När det gäller folkomröstningen om euron är samtliga av de fem ovan angivna skälen för en folkomröstning tänkbara motiv för dess genomförande. Det är dock värt att poängtera att det inte fanns några konstitutionella hinder för riksdagen att fatta ett beslut i frågan utan att först konsultera folket.²

Olika slags folkomröstningar

I Sverige finns inga frågor där folkomröstning måste föregå riksdagsbeslut. Folkomröstningarna kan behandla vilken fråga som helst som riksdagen beslutar om. I huvudsak finns det två slags folkomröstningar i Sverige: rådgivande folkomröstning och folkomröstning i grundlagsfråga.

Rådgivande folkomröstningar

Möjligheten att hålla rådgivande folkomröstningar infördes år 1922. I och med folkomröstningen om euron har sex landsomfattande folkomröstningar av rådgivande karaktär hållits. Sedan 1977 kan även rådgivande folkomröstningar anordnas lokalt i en kommun eller i ett landsting. Eftersom den här rapportens fokus ligger på folkomröstningen om euron, vilken var en landsomfattande folkomröstning, kommer lokala folkomröstningar inte att beröras närmare.

När det gäller landsomfattande folkomröstningar är det riksdagen som beslutar om att en sådan ska hållas. En särskild lag avseende den aktuella folkomröstningen stiftas. Av lagtexten framgår vilken fråga som skall ställas och vilken dag omröstningen ska äga rum.

Rådgivande folkomröstningar är, som framgår av namnet, rådgivande till sin natur. Det innebär att resultatet av folkomröstningen inte är bindande, utan riksdagen kan fatta beslut som går emot folkomröstningens resultat. Det kan naturligtvis vara politiskt svårt för riksdagen att gå emot ett entydigt resultat i en folkomröstning, men formellt sett finns det inget som hindrar att så sker.

² En mer utförlig genomgång av argument för och emot folkomröstningar finns i SOU 1997:56, *Folket som rådgivare och beslutsfattare* (se framför allt kapitlen 1 och 6).

Folkomröstningar i grundlagsfrågor

Sedan 1980 är det även möjligt att hålla beslutande folkomröstningar om ändringar i grundlagen. För att stifta eller ändra en grundlag krävs att två olika riksdagar fattar samma beslut, dvs. att val till riksdagen sker mellan dessa två beslut. I samband med att första beslutet fattas i riksdagen kan även beslut om folkomröstning fattas om en tredjedel av riksdagens ledamöter ställer sig bakom det. I så fall hålls en folkomröstning i samband med det kommande riksdagsvalet, vilket alltså föregår riksdagens andra beslut om ändringen. Folkomröstningens resultat är bindande om en majoritet av de röstande förkastar förslaget och dessutom är fler än hälften av dem som har avgett godkända röster vid det riksdagsval som samtidigt hålls. Uppnås denna majoritet har förslaget fallit och den nyvalda riksdagen kan inte ta upp det för en andra prövning. Om den angivna majoriteten inte uppnås är folkomröstningen endast att betrakta som rådgivande och grundlagsändringen kan prövas i vanlig ordning av den nyvalda riksdagen. Någon folkomröstning i grundlagsfråga har aldrig hållits i Sverige och därför kommer den formen av folkomröstning inte att beröras närmare i denna rapport.

Vilka är röstberättigade?

Rösträtt i en folkomröstning har enligt folkomröstningslagen de som har rösträtt i riksdagsval. Röstberättigade i svenska riksdagsval är:

- svenska medborgare som fyller 18 år senast på valdagen och som är folkbokförda i Sverige.
- svenska medborgare boende utomlands som fyller 18 år senast på valdagen och som varit folkbokförda i Sverige någon gång de senaste 10 åren. De svenska medborgare som inte varit folkbokförda i Sverige de senaste 10 åren har rösträtt om de senast 30 dagar före valdagen skriftligen anmäler sig.

Bestämmelsen om vilka som har rösträtt vid folkomröstning kan dock riksdagen ändra i den speciella lag som reglerar den aktuella folkomröstningen. Det gjordes vid folkomröstningen om kärnkraften och vid folkomröstningen om euron. I dessa två folkomröstningar kunde även de som hade rösträtt i kommunala val delta.

För folkomröstningen om euron innebar det att rösträtt även tillkom:

- medborgare i andra EU-länder samt i Island och Norge som fyller 18 år senast på valdagen och som är folkbokförda i Sverige.
- andra utländska medborgare som fyller 18 år senast på valdagen och som varit folkbokförda i Sverige minst tre år i följd före valdagen.

Sammanlagt utgjorde utländska medborgare 4,6 procent av de totalt 7 077 502 röstberättigade vid 2003 års folkomröstning.

Valdeltagande i folkomröstningar

Valdeltagandet har varit olika högt i de sex folkomröstningar som hållits, men sett över längre tid finns det en stigande tendens. I *tabell 1* redovisas valdeltagandet i de folkomröstningar som hittills hållits. Som framgår av tabellen uppnåddes det högsta valdeltagandet i samband med 1994 års folkomröstning om EU. Då röstade 83,3 procent av de röstberättigade. Vid jämförelser mellan omröstningarna bör det dock tas i beaktande att kriterierna för att vara röstberättigad skiljer sig mellan folkomröstningarna. I folkomröstningen om kärnkraften och folkomröstningen om euron kunde även de utländska medborgare som hade rösträtt vid kommunala val delta. Ända sedan utländska medborgare gavs möjligheten att rösta i kommunala val år 1976 har de utnyttjat den möjligheten i lägre utsträckning än svenska medborgare. I 2002 års val till kommunfullmäktige röstade endast ca 35 procent av de utländska medborgarna, vilket kan jämföras med det totala valdeltagandet som uppgick till 77,9 procent.

Tabell 1. Nationella folkomröstningar i Sverige

	Antal röstberättigade	Antal rösttande	Valdeltagande
Folkomröstning om rusdrycksförbund 1922	3 302 483	1 820 452	55,1
Folkomröstning angående högertrafik 1955	4 866 100	2 587 730	53,2
Folkomröstning i pensionsfrågan 1957	4 907 701	3 552 865	72,4
Folkomröstning om kärnkraften 1980	6 321 165	4 781 479	75,6
Folkomröstning om EU 1994	6 510 055	5 424 487	83,3
Folkomröstning om införande av euron 2003	7 077 502	5 843 788	82,6

Källa: Statistisk årsbok för Sverige 2004, SCB, Stockholm: 2003.

Även om det var en historiskt sett hög andel som deltog i folkomröstningen om EU var andelen lägre än de 86,8 procent som deltog i det riksdagsval som hölls tidigare samma år. Vid folkomröstningen

om euron uppnåddes dock ett högre valdeltagande än i 2002 års val. Det var första gången sedan 1922 års folkomröstning om rusdrycksförbud som valdeltagandet var högre i en folkomröstning än i föregående riksdagsval. I kapitel 4 beskrivs valdeltagandet i folkomröstningen om euron mer ingående.

Hur ska resultaten tolkas?

Avsikten med folkomröstningar är att folkets röst ska komma till tals. Ibland kan det dock vara svårt att utifrån folkomröstningens resultat utläsa folkets stämning. Det gäller i synnerhet om de olika alternativen som finns att ta ställning till är olyckligt formulerade eller om svarsalternativen är fler än två. I den svenska historien är folkomröstningen om ATP och den om kärnkraften exempel på folkomröstningar där det funnits tre alternativ att ta ställning till. Båda dessa folkomröstningar har också gett upphov till vitt skilda tolkningar av resultatet.³ I övriga svenska folkomröstningar har det endast funnits två alternativ att ta ställning till, vilket underlättat tolkningen av utfallet. Därmed inte sagt att debatt inte kan uppstå även om svarsalternativen endast är två till antalet.

Även om en folkomröstning ger ett tydligt besked om folkets åsikt i en viss fråga är det inte självklart att beslut fattas i enlighet med den åsikten. Som tidigare nämnts binder inte rådgivande folkomröstningar riksdagen till att fatta något bestämt beslut. Att så är fallet visades med tydlighet då högertrafiken infördes i Sverige. År 1955 hölls en folkomröstning kring huruvida Sverige skulle övergå till högertrafik. Närmare 83 procent av de röstande ställde sig kallsinniga till att köra bil på höger sida av vägen. Åtta år senare beslöt riksdagen, trots utfallet i folkomröstningen, att högertrafik skulle införas. Detta fastän någon ny folkomröstning i frågan inte hade hållits. Beslutet motiverades med att antalet bilar ökat kraftigt på ett sätt som inte kunnat förutses vid folkomröstningen.⁴

Riksdagen behöver alltså inte följa utfallet i en folkomröstning. Partierna i riksdagen kan dock i förväg förklara att de avser att följa utfallet och på så sätt ge rådgivande folkomröstningar karaktären av att vara beslutande. Så gjordes inför folkomröstningarna om kärnkraften och om EU och även inför folkomröstningen om euron. Professor Olof Ruin har påpekat att det är problematiskt att behandla en rådgivande folkomröstning som beslutande eftersom det inte

³ Se Asp, Kent & Holmberg, Sören (1984), *Kampen om kärnkraften*, Stockholm: Liber förlag, kap 8.

⁴ SOU 1997:56, s 109.

finns några regler för när den rådgivande folkomröstningen ska vara giltig.⁵ Ruin poängterar bland annat att det inte finns några krav på hur högt valdeltagandet ska vara för att folkomröstningens resultat ska anses bindande.

En annan intressant aspekt som ger utrymme för olika tolkningar gäller hur länge ett resultat av en folkomröstning gäller. Eftersom folkomröstningarna till sin natur är rådgivande så finns det inte några bestämmelser kring hur länge det rådet gäller. Det kan invändas att det inte är något problem i och med att utfallet formellt sett endast är ett råd, men om riksdagspartierna, som inför de senaste folkomröstningarna, i förväg deklarerar att de ska följa resultatet, blir det mindre tydligt hur länge de är bundna vid den utfästelsen. Det finns emellertid inget juridiskt hinder för riksdagen att besluta om att hålla en ny folkomröstning i frågan eller att, utan någon ny folkomröstning, fatta ett beslut som går emot folkomröstningens resultat.

Problemet med att den rådgivande folkomröstningen antar en beslutande skepnad diskuteras i SOU 1997:56 där det föreslås att möjligheten att genomföra beslutande folkomröstning införs även i andra frågor än grundlagsfrågor.

Likheter och skillnader

De folkomröstningar som hållits i Sverige har gällt skilda frågor, men de har också en del gemensamt. Det senare gäller framför allt de två senaste folkomröstningarna. De har båda handlat om Sveriges förhållande till den europeiska integreringen; den första gällde det svenska medlemskapet i EU och den andra gällde införandet av euron som valuta. Vid dessa två folkomröstningar har partierna positionerat sig längs den EU-dimension som under senare tid blivit en av de centrala dimensionerna i svensk politik.⁶ Dessa två folkomröstningar har inneburit att inre konflikter längs denna nya dimension har kommit upp till ytan i många partier. Dessutom finns ytterligare likheter som t.ex. att vid båda omröstningarna fanns två tydliga svarsalternativ och att partierna i båda fallen hade förbundit sig att följa det svarsalternativ som gick segrande ur omröstningen.

⁵ Ruin, Olof, ”Folkets utslag behöver inte följas”, *DN debatt*, 27 november 2002. Se även Ruin, Olof, ”Ny folkomröstning blir mycket svårtolkad”, *DN debatt*, 2 maj 2004.

⁶ Oskarsson, Henrik, ”Den nya EU-dimensionen” i Holmberg, Sören m.fl. (2001), *EuropaOpinionen*, Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.

Trots dessa likheter mellan de två folkomröstningarna skiljer de sig dock åt på en avgörande punkt; i folkomröstningen 1994 röstade folket för en ökad europeisk integration medan utfallet 2003 blev det motsatta. Det är därför extra intressant att jämföra dessa två folkomröstningar och således kommer den här rapporten att innehålla jämförelser med 1994 års folkomröstning om EU där så är möjligt.

3. Resultatet av omröstningen

I det här kapitlet kommer vi att se närmare på resultatet av folkomröstningen om euron och om det finns några geografiska variationer.

Omröstningsfrågan

Inför folkomröstningen om euron antog riksdagen en särskild lag, *Lag om folkomröstning om införande av euron* (2003:83). I den lagen fastställdes att den fråga som svenska folket hade att ta ställning till löd "Anser du att Sverige skall införa euron som valuta?". De svarsalternativ som fanns till buds var ja, nej och blankt. Till skillnad från vad som gäller vid allmänna val så räknas blanka röster vid folkomröstningar som giltiga. Det innebär att de ingår i basen när rösternas procentuella fördelning på de olika röstningsalternativen beräknas, och att andelen röster på ja, nej och blankt därför tillsammans summerar sig till 100 procent.

Omröstningens huvudresultat

Riksdagens partier hade alla inför folkomröstningen klargjort att de skulle följa omröstningens resultat. Då folkomröstningen om euron var en rådgivande folkomröstning fanns dock inga förutbestämda regler kring hur omröstningens utfall skulle tolkas. Eftersom blanka röster räknades som giltiga var det fullt möjligt att folkomröstningen skulle resultera i en situation där varken ja- eller nej-sidan fått en majoritet av rösterna. I debatten inför folkomröstningen framfördes oro för de tolkningsproblem som en sådan situation skulle medföra.⁷

Som framgår av *tabell 2* uppstod inga tolkningsproblem, utan det blev ett tydligt utfall i folkomröstningen om euron. Det var 55,9 procent av de röstande som röstade nej och 42,0 procent som röstade ja. I tabellen presenteras även resultatet av 1994 års folkomröstning om EU. I den folkomröstningen blev resultatet jämnare och ja-sidan fick en majoritet av rösterna. Noterbart är att andelen blanka röster var betydligt högre 2003. Det är svårt att veta vad denna ökning beror på, men en möjlig förklaring är att personer

⁷ Se t.ex. Gilljam, Mikael, "Eurovalet kan sluta i storbråk", *DN debatt*, 16 juli 2003.

som inte kunde välja något av de två alternativen men ändå ville manifesteras sitt stöd för demokratin efter mordet på Anna Lindh genom att ändå delta och då rösta blankt.

Tabell 2. Resultat i folkomröstningen om EU 1994 och folkomröstningen om euron 2003. Procent

	Andel ja	Andel nej	Blanka	Valdeltagande
Folkomröstning om EU 1994	52,3	46,8	0,9	83,3
Folkomröstning om införande av euron 2003	42,0	55,9	2,1	82,6

Källa: SCB:s valstatistik

Geografisk variation

Även om folkomröstningen om euron sammantaget resulterade i en seger för nej-sidan, så fanns det tydliga geografiska skillnader. I *tabell 3* redovisas folkomröstningens resultat efter län. Som framgår av tabellen var skillnaden mellan högsta och lägsta andel ja-röster bland länen över 33 procentenheter. Högst andel ja-röster fanns i Stockholms län där 54,7 procent röstade för införandet av euron. I Jämtland var andelen ja-röster lägst, 21,4 procent. I 19 av 21 län vann nej-sidan. Det var endast i Stockholms och Skånes län som andelen ja-röster var högre än andelen nej-röster. Det kan även vara värt att notera att valdeltagandet var över 80 procent i samtliga län.

Även vid folkomröstningen om EU 1994 hade ja-sidan sina starkaste fästen i Stockholm och Skåne, medan lägsta andelen ja-röster noterades i Jämtlands län. I folkomröstningen 1994 var ja-sidan större än nej-sidan i 10 av 21 län.⁸ En majoritet av länen röstade således mot EU, men eftersom ja-sidan var starkare i de folkrika länen blev det en seger för ja-sidan totalt sett. Om man jämför folkomröstningarna 1994 och 2003 finner man att andelen ja-röster är lägre i folkomröstningen om euron än i folkomröstningen om EU i samtliga län. Andelen ja-röster i länen är mellan 6,3 och 14,7 procentenheter lägre i 2003 års folkomröstning.

⁸ Det rådde visserligen en annan länsindelning år 1994, men här avses resultaten omräknade enligt den länsindelning som rådde vid folkomröstningen 2003.

Tabell 3. Resultat i folkomröstningen om euron efter län. Procent

Län	Andel ja	Andel nej	Blanka	Valdeltagande
Stockholms län	54,7	43,2	2,1	80,9
Uppsala län	44,0	53,7	2,3	83,8
Södermanlands län	43,2	54,5	2,3	83,3
Östergötlands län	39,2	58,3	2,5	84,6
Jönköpings län	37,4	60,6	2,1	84,6
Kronobergs län	38,8	58,9	2,3	84,0
Kalmar län	35,0	62,9	2,1	83,2
Gotlands län	38,7	58,6	2,7	81,8
Blekinge län	38,0	59,9	2,0	84,3
Skåne län	49,3	48,5	2,2	80,9
Hallands län	44,7	53,1	2,3	84,3
Västra Götalands län	40,6	57,2	2,2	82,1
Värmlands län	33,0	65,1	1,9	83,6
Örebro län	36,9	61,1	2,0	83,6
Västmanlands län	41,1	56,8	2,1	82,6
Dalarnas län	28,5	69,8	1,7	84,8
Gävleborgs län	29,0	69,1	1,9	82,9
Västernorrlands län	29,8	68,5	1,7	83,8
Jämtlands län	21,4	77,2	1,4	84,8
Västerbottens län	26,2	72,3	1,5	85,3
Norrbottnens län	28,4	70,2	1,4	82,7
Riket totalt	42,0	55,9	2,1	82,6

Källa: SCB:s valstatistik

Haparanda mot strömmen

Av landets 290 kommuner var det totalt sett endast 35 kommuner där andelen ja-röster var högre än andelen nej-röster i 2003 års folkomröstning. En överväldigande majoritet av landets kommuner ställde sig således kallsinniga till ett byte av valuta. Den kommun som hade högst andel ja-röster var Danderyd där 75,1 procent av rösterna tillföll ja-sidan. Den lägsta andelen ja-röster uppnåddes i Strömsund där blott 13,1 procent röstade för euron.

På samma sätt som bland länen finner vi att andelen ja-röster i kommunerna var lägre i 2003 års folkomröstning än 1994. Faktum är att i alla jämförbara kommuner förutom en är andelen ja-röster lägre år 2003.⁹ Den enda kommun som går mot strömmen och har en

⁹ Vissa kommuner har tillkommit mellan de två folkomröstningarna och dessa kommuner kan därför inte jämföras.

högre andel ja-röster i folkomröstningen om euron är Haparanda. En tänkbar förklaring till att just Haparanda går emot strömmen är förmodligen att kommunen ligger på gränsen till Finland och fördelarna med gemensam valuta på så vis blev mycket konkreta. Finland valde till skillnad från Sverige att införa euron utan att dessförinnan hålla någon folkomröstning i frågan.

4. Valdeltagandet

Detta kapitel kommer att tillägnas valdeltagandet i folkomröstningen om euron. Förutom att jämföra valdeltagandet med tidigare folkomröstningar kommer vi även att ta upp hur valdeltagandet såg ut i olika väljargrupper.

Oväntat högt valdeltagande

Inför folkomröstningen om euron fanns det en oro för att valdeltagandet skulle bli lågt. Visserligen hade folkomröstningen om EU ett decennium tidigare lockat många till valurnorna, men de två val till Europaparlamentet som följde därpå utgjorde två lågvattenmärken i det svenska valdeltagandets historia. Dessutom ansågs den eventuella anslutningen till EMU:s tredje etapp och införandet av gemensam valuta vara en komplicerad och teknisk fråga som inte skulle locka folk att rösta. Mot bakgrund av dessa farhågor framfördes i debatten argument mot att folkomröstningens utfall blint skulle följas om valdeltagandet blev väldigt lågt.¹⁰

Farhågorna om ett lågt valdeltagande kom dock på skam och hela 82,6 procent av väljarkåren valde att delta i omröstningen. Det var visserligen inte det högsta valdeltagandet som uppmätts i en folkomröstning, utan 1994 års folkomröstning om EU med 83,3 procents valdeltagande innehar fortfarande rekordet för svenska folkomröstningar. Det bör dock noteras att endast svenska medborgare hade rösträtt i folkomröstningen om EU medan även utländska medborgare kunde delta i folkomröstningen om euron. Om vi väljer att bara se till svenska medborgare så var deltagandet i folkomröstningen om euron hela 84 procent, vilket är högre än i någon tidigare folkomröstning.

Oavsett hur vi väljer att rangordna 2003 års folkomröstning så kan det konstateras att valdeltagandet var oväntat högt. Folkomröstningen om euron kan ses som ett brott mot den trend av sjunkande

¹⁰ För exempel på farhågor inför lågt valdeltagande, se t.ex. professor Sören Holmbergs uttalande i SvD den 4 juli 2003. Argumentet att folkomröstningens utfall inte blint skulle följas vid ett lågt valdeltagande framfördes framför allt av Olof Ruin, se DN debatt 27 november 2003.

valdeltagande i allmänna valen.¹¹ Det kan finnas flera anledningar till detta trendbrott, men det går inte att bortse från den tragiska inramning som folkomröstningen fick i och med mordet på Sveriges utrikesminister, Anna Lindh. Efter mordet avbröt både ja- och nejsidas sina respektive kampanjer och riksdagspartiernas partiledare uppmanade gemensamt svenska folket att gå och rösta. Det höga valdeltagandet kan därmed ses som svenska folkets sätt att manifesteras sitt stöd för demokratin.¹²

Valdeltagande i olika väljargrupper

Även om valdeltagandet totalt sett var högt i folkomröstningen om euron så var det inte lika högt i alla väljargrupper. I *tabell 4* redovisas valdeltagandet efter kön och ålder. Som framgår av tabellen var valdeltagandet något högre bland kvinnor än bland män. Skillnaden är visserligen liten – 83 procent jämfört med 82 procent – men den är statistiskt säkerställd. Det högre valdeltagandet bland kvinnor är tydligt i alla åldersgrupper utom den allra äldsta. I åldersgruppen 65 år och äldre är valdeltagandet betydligt högre bland män än bland kvinnor. Det är ett mönster som vi känner igen från valdeltagandestudier i samband med allmänna val.¹³

Av tabellen framgår även att valdeltagandet i folkomröstningen om euron var lägst i den äldsta och den yngsta åldersgruppen. Bland de unga är det i synnerhet män som röstar i lägre utsträckning. Det förtjänar dock att nämnas att valdeltagandet bland förstagångsväljare (dvs. de som fått rösträtt efter valen i september 2002) var hela 83 procent. Det är framför allt i åldrarna 20–24 år som valdeltagandet är jämförelsevis lågt.

¹¹ För en översikt över det sjunkande valdeltagandet i olika väljargrupper se Järnbert, Mikaela & Öhrvall, Richard, "Det svenska valdeltagandet", i Vogel, Joachim m.fl. (2003), *Välfärd och ofärd på 90-talet*, Stockholm: SCB.

¹² För mer ingående diskussion kring mordets effekter på folkomröstningen se SCB:s publikation *Folkomröstningen om euron*.

¹³ Se exempelvis SCB:s *Valdeltagandet vid valet 2002*, Statistiskt meddelande ME13 SM0301.

Tabell 4. Deltagande i folkomröstningen om euron efter kön och ålder. Procent

	Röstande i % av röstberättigade		
	Män	Kvinnor	Alla
18–29 år	74,7	80,2	77,4
30–44 år	80,6	84,6	82,6
45–64 år	86,8	89,8	88,3
65– år	82,9	75,9	79,0
18– år	82,1	83,4	82,8

Källa: SCB:s valdeltagandeundersökningar

Kommentar: Observera att tabellen baseras på skattningar av valdeltagandet, vilket gör att uppgiften om valdeltagandet för samtliga röstberättigade avviker något från det sanna värdet.

Lågt valdeltagande bland ensamstående

Vi vet från tidigare valdeltagandestudier att gifta röstar i högre utsträckning än de som inte är gifta. Ett mönster som går igen i 2003 års folkomröstning. Än tydligare skillnader finner vi om vi jämför ensamstående med de som lever i någon parrelation. Det förefaller således vara sammanboendet med någon annan som stimulerar valdeltagande snarare än själva giftermålet i sig. Som framgår av *tabell 5* är valdeltagandet nästan 15 procentenheter högre bland de personer som lever i en parrelation än bland ensamstående. Det är framför allt bland ensamstående män som valdeltagandet är lågt.

Tabell 5. Deltagande i folkomröstningen om euron efter kön och civilstånd. Röstberättigade 18–74 år. Procent

Civilstånd	Röstande i % av röstberättigade		
	Män	Kvinnor	Alla
Gift/sambo	90,6	89,7	90,1
Ensamstående	72,1	79,9	75,7
Samtliga	84,1	86,8	85,5

Källa: SCB:s valdeltagandeundersökningar

Kommentar: Observera att tabellen avser åldersgruppen 18–74 år. Valdeltagandet i den åldersgruppen är högre än för riket totalt sett.

Högt valdeltagande bland högutbildade

I *tabell 6* redovisas valdeltagande efter kön och utbildningsnivå. Av tabellen går att utläsa att högre utbildning är korrelerad med högre deltagande. Valdeltagandet bland personer med eftergymnasial utbildning är över 11 procentenheter högre än bland personer med endast förgymnasial utbildning. Kopplingen mellan utbildning och deltagande gäller både för män och för kvinnor. Det finns även en motsvarande effekt av inkomst, dvs. personer med högre inkomst deltar i högre utsträckning än de med lägre.

Tabell 6. Deltagande i folkomröstningen om euron efter kön och utbildningsnivå. Röstberättigade 18–74 år. Procent

Utbildningsnivå	Röstande i % av röstberättigade		
	Män	Kvinnor	Alla
Förgymnasial	80,0	81,7	80,8
Gymnasial	83,0	86,4	84,6
Eftergymnasial	91,6	93,0	92,3
Uppgift saknas	30,6	40,5	36,2
Samtliga	84,1	86,8	85,5

Källa: SCB:s valdeltagandeundersökningar

Kommentar: Observera att tabellen avser åldersgruppen 18–74 år. Valdeltagandet i den åldersgruppen är högre än för riket totalt sett.

Sysselsättning och facktillhörighet påverkar

Det är en stor skillnad i valdeltagande mellan sysselsatta och arbetslösa. Av de sysselsatta valde 88 procent att rösta, vilket kan jämföras med 74 procent av de arbetslösa. Bland de arbetslösa märks en stor skillnad mellan kvinnor och män avseende röstningsbenägenhet. Medan 83 procent av arbetslösa kvinnor röstade var motsvarande andel bland männen 66 procent. Vidare kan det konstateras att arbetslösa män som är gifta/sambo röstar i högre utsträckning än ensamstående, en skillnad som inte visar sig lika tydligt bland de arbetslösa kvinnorna. Som framgår av *tabell 7* skiljer sig valdeltagandet även efter facktillhörighet. Valdeltagandet är 14 procentenheter högre bland SACO-an slutna än bland LO-an slutna.

Tabell 7. Deltagande i folkomröstningen om euron bland anställda och arbetslösa i åldern 18-64 år efter kön och facklig organisation. Procent

Facklig organisation	Röstande i % av röstberättigade		
	Män	Kvinnor	Alla
LO	81,2	85,4	83,1
TCO	92,6	92,5	92,6
SACO	96,2	97,0	96,6
Övriga	91,9	87,1	91,0
Uppgift saknas	79,8	85,5	82,3
Samtliga	85,0	89,0	87,0

Källa: SCB:s valdeltagandeundersökningar

Kommentar: Observera att tabellen avser anställda och arbetslösa i åldersgruppen 18–64 år. Valdeltagandet i den gruppen är högre än för riket totalt sett.

Lägre deltagande bland personer med utländsk bakgrund

Utrikes födda personer hade ett lägre valdeltagande än inrikes födda. Som framgår av *tabell 8* var skillnaden mellan dessa två

grupper nästan 20 procentenheter. Bland de utrikes födda deltog kvinnor i högre grad än män. Vidare framgår av tabellen att personer med två utrikes födda föräldrar deltog i lägre utsträckning än personer med inrikes födda föräldrar.

Tabell 8. Deltagande i folkomröstningen om euron efter kön, utrikes och inrikes födda (efter föräldrarnas ursprung). Procent

Utrikes/inrikes födda	Röstande i % av röstberättigade		
	Män	Kvinnor	Alla
Utrikes födda	64,1	68,6	66,5
Inrikes födda	85,7	86,9	86,3
därav			
med två utrikes födda föräldrar	73,6	75,7	74,6
med en utrikes född förälder	81,8	85,9	83,8
med två inrikes födda föräldrar	86,3	87,2	86,7
Uppgift saknas	36,2	33,7	34,8
Samtliga	82,1	83,4	82,8

Källa: SCB:s valdeltagandeundersökningar

Kommentar: Observera att tabellen baseras på skattningar av valdeltagandet, vilket gör att uppgiften om valdeltagandet för samtliga röstberättigade avviker något från det sanna värdet. I kategorin 'Uppgift saknas' återfinns bl.a. utlandssvenskarna.

Högt valdeltagande bland EU-medborgare

Som tidigare nämnts hade även utländska medborgare rösträtt i folkomröstningen om euron. Utländska medborgare har även rösträtt till kommun- och landstingsfullmäktige och det är känt från SCB:s valdeltagandeundersökningar att utländska medborgare deltar i betydligt lägre grad än svenska medborgare i dessa val. Det visade sig bland annat i 2002 års val till kommunfullmäktige då endast 35 procent av de utländska medborgare som var röstberättigade deltog, vilket kan jämföras med det totala valdeltagandet, inklusive både utländska och svenska medborgare, som uppgick till 77,9 procent. Som framgår av *tabell 9* var utländska medborgares valdeltagande i folkomröstningen om euron högt i jämförelse med 2002 års val till kommunfullmäktige. Det gäller i synnerhet bland EU-medborgare, där valdeltagandet uppgick till 67 procent.

Tabell 9. Deltagande i folkomröstningen om euron efter kön och medborgarskapsland. Procent

	Röstande i % av röstberättigade		
	Män	Kvinnor	Alla
Sverige	83,5	84,5	84,0
EU15 utom Sverige	62,0	71,7	66,7
Övriga världen	44,3	51,2	47,8
Samtliga	82,1	83,4	82,8

Källa: SCB:s valdeltagandeundersökningar

Kommentar: Observera att tabellen baseras på skattningar av valdeltagandet, vilket gör att uppgiften om valdeltagandet för samtliga röstberättigade avviker något från det sanna värdet.

Kända mönster i valdeltagandet

Sammanfattningsvis kan det konstateras att valdeltagandet i folkomröstningen om euron följer mönster som vi känner igen från tidigare val och folkomröstningar. Valdeltagandet var högre bland kvinnor, medelålders personer, svenskfödda, högutbildade, höginkomsttagare, sysselsatta och sammanboende. Oroväckande, om än inte oväntat, lågt var deltagandet bland personer i 20–24-års-åldern, ensamstående män, arbetslösa och utrikes födda. Bland utländska medborgare var valdeltagandet lägre än bland svenska medborgare, men det var högre än vad som uppnåtts vid val till kommunfullmäktige på senare tid. Detta gäller i synnerhet för EU-medborgare.

5. Vilka röstade ja och vilka röstade nej?

Efter att ha behandlat folkomröstningens resultat och vilka som deltog är det nu dags att se närmare på hur olika väljargrupper röstade, vilket också är ämnet i detta kapitel.

Folkomröstningen och PSU

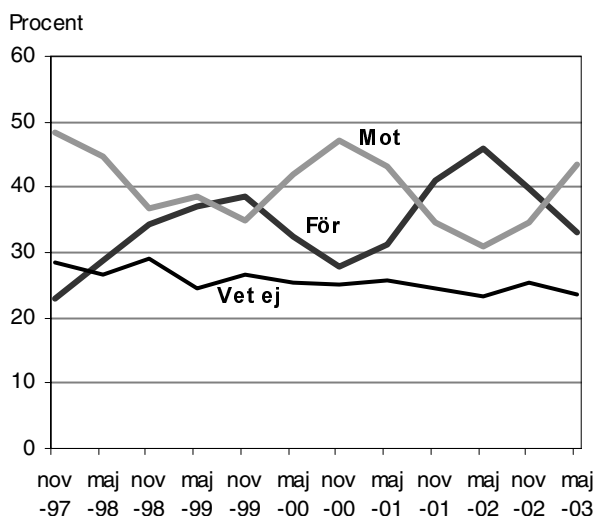
I folkomröstningen om euron fick de som är röstberättigade i de kommunala valen delta, dvs. förutom svenska medborgare även vissa utländska medborgare bosatta i Sverige. De röstberättigade utländska medborgarna utgjorde ca 300 000 personer eller knappt 5 procent av väljarkåren i folkomröstningen om euron. Eftersom PSU är inriktad på riksdagsval ingår inte utländska medborgare i populationen för PSU, vilket gör att de redovisningar som här görs endast avser svenska medborgare. Trots att utländska medborgare inte ingår i PSU så stämmer resultatet från PSU november 2003 väl överens med resultaten i folkomröstningen, vilket framgår av *tabell 10*.

Tabell 10. Resultat i folkomröstningen om euron och röstfördelning enligt uppgift i PSU november 2003. Procent

	Ja	Nej	Blankt	Totalt	Antal svar
Valresultat	42,0	55,9	2,1	100	-
PSU	43,2	54,6	2,2	100	6 228

Källa: SCB:s valstatistik och Partisympatiundersökningen.

EMU-sympatierna har mätts halvårsvis i PSU sedan november 1997 och utvecklingen av opinionen framgår av *diagram 1*. Opinionsen har svängt flera gånger under perioden. I början var andelen mot betydligt större än andelen för, medan det under 1999 var tämligen jämnt. Därefter hade mot övertaget, men under 2001 korsades kurvorna och andelen för ökade och nådde en topp i maj 2002. Senhösten 2002 då beslutet om folkomröstningen togs var andelen för EMU fortfarande större än andelen mot, men kurvan pekade nedåt.

Diagram 1. EMU/euro-sympatier, november 1997–maj 2003. Procent

Källa: Partisympatiundersökningen, SCB.

Kvinnor och män

I *tabell 11* redovisas hur kvinnor och män valde att rösta i folkomröstningen om euron. Bland kvinnorna är det stor skillnad mellan andelen ja och nej – 38 procent röstade ja medan 60 procent röstade nej. Även i den PSU som genomfördes i maj 2003 var skillnaden mellan ja och nej drygt 20 procentenheter bland kvinnor. Bland män är det jämnt mellan andelen ja- och nej-röster i folkomröstningen, vilket det också var i maj 2003.

Tabell 11. Röstning i folkomröstningen om euron efter kön. Procent

	Ja	Nej	Blankt	Totalt	Antal svar
Kvinnor	38,1	59,7	2,2	100	3 214
Män	48,7	49,1	2,2	100	3 014
Samtliga	43,2	54,6	2,2	100	6 228

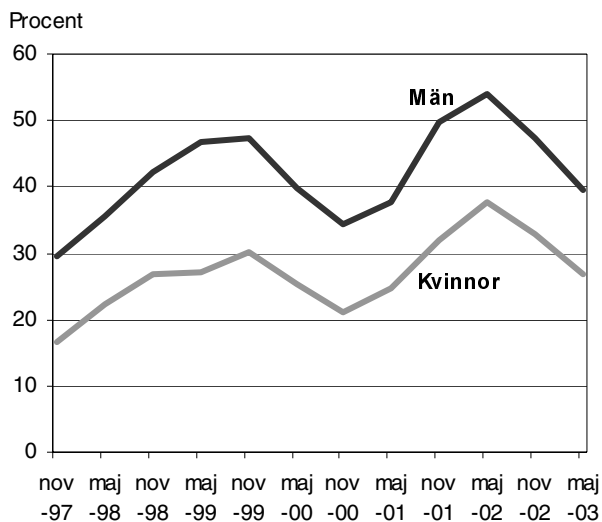
Källa: Partisympatiundersökningen, SCB.

Det är slående hur lika opinionsutvecklingen varit bland män och kvinnor, vilket kommer till uttryck i andelen för EMU i *diagram 2*. Andelen som svarat "vet ej" har varit tämligen konstant under de senaste åren, men det kan noteras en viss skillnad mellan könen.

Det är 30 procent bland kvinnor och 20 procent bland män som svarar "vet ej".

Den tydliga könsdimensionen fanns även i folkomröstningen om EU-medlemskapet då andelen som röstade ja till EU var 48 procent bland kvinnor och 57 procent bland män.

Diagram 2. EMU/euro-sympatier. Andelen för. Procent

Källa: Partisympatiundersökningen, SCB.

Unga mest negativa till euron

En majoritet röstade nej till euron i alla åldersklasser som redovisas i *tabell 12*. Övervikten för nej är särskilt markant i den yngsta åldersklassen. I åldersklassen 30–49 år är andelen ja-röstare som störst – 45 procent – men det är ingen stor skillnad jämfört med de övriga åldersklasserna över 21 år. Tas hänsyn även till kön utmärker sig män i åldersklasserna 30–59 år där andelen ja är 50 procent. Den relativt höga andelen blankröster bland de yngre är värd att notera. I folkomröstningen 1994 om EU-medlemskapet låg andelen ja-röster över eller kring 50 procent i alla åldersklasser – bland 40–59-åringarna till och med över 55 procent.

Tabell 12. Röstning i folkomröstningen om euron efter ålder. Procent

	Ja	Nej	Blankt	Totalt	Antal svar
18–20 år	33,8	62,3	3,8	100	260
21–29 år	42,5	53,0	4,5	100	815
30–39 år	45,7	52,5	1,8	100	1 196
40–49 år	44,6	53,6	1,8	100	1 054
50–59 år	43,5	54,6	1,9	100	1 234
60– år	42,3	56,1	1,6	100	1 669
Samtliga	43,2	54,6	2,2	100	6 228

Källa: Partisympatiundersökningen, SCB.

Högtbildade röstade ja

Andelen ja-röster ökar med ökad utbildning – från 32 procent bland dem med förgymnasial utbildning till 57 procent bland dem med eftergymnasial utbildning. Mönstret återfinns både bland män och bland kvinnor. Mest positiva till euron är män med eftergymnasial utbildning, av vilka två tredjedelar röstade ja.

Tabell 13. Röstning i folkomröstningen om euron efter utbildning. Procent

	Ja	Nej	Blankt	Totalt	Antal svar
Förgymnasial	31,6	65,8	2,6	100	1 222
Gymnasial	40,2	57,8	2,1	100	2 728
Eftergymnasial	57,1	40,5	2,4	100	1 787
Okänd	58,0	39,4	2,6	100	491
Samtliga	43,2	54,6	2,2	100	6 228

Källa: Partisympatiundersökningen, SCB.

SACO för och LO mot

Endast bland yrkesverksamma SACO-medlemmar fick ja-sidan klar majoritet med 60 procent av rösterna. Bland TCO-medlemmarna var det mer jämnt – 50 procent röstade ja till euron och 47 procent röstade nej. LO-medlemmarna var klart negativa till euron och 68 procent röstade nej. Bland SACO-kvinnorna tycks en övervikt för ja föreligga (53 jämfört med 43 procent) medan nej-sidan vann bland LO- respektive TCO-kvinnorna. Bland män vann ja-sidan både inom TCO och inom SACO. I folkomröstningen 1994 var LO-medlemmarna klart mot EU-medlemskapet (40 procent ja och 59 procent nej) både bland män och kvinnor, medan ja-sidan vann klart bland TCO- respektive SACO-medlemmar av båda könen.

Tabell 14. Röstning i folkomröstningen om euron. Yrkesverksamma efter facktillhörighet. Procent

	Ja	Nej	Blankt	Totalt	Antal svar
LO	29,6	68,2	2,2	100	1 386
TCO	49,9	47,4	2,7	100	956
SACO	60,0	37,4	2,6	100	465

Källa: Partisymptiundersökningen, SCB.

Tjänstemän för och arbetare mot

Mönstret som konstaterades då utbildning respektive facktillhörighet analyserades kommer igen då folkomröstningsresultatet i olika socioekonomiska grupper studeras. Väljare med arbetaryrken röstade nej till euron medan tjänstemän med högre utbildning röstade ja. Bland tjänstemän i yrken med lägre utbildningskrav (högst 3 år efter grundskolan) var det jämnt – 48 procent röstade ja och 49 procent röstade nej. Bland företagare vann ja med 53 procent mot 46 för nej. I gruppen företagare är drygt hälften ensamföretagare och bland dem är det övervikt för nej medan det är markant övervikt för ja bland de övriga företagarna – 60 procent ja mot 37 procent nej.

Även i EU-omröstningen 1994 röstade väljare med arbetaryrken nej till medlemskapet medan tjänstemän och företagare röstade ja.

Tabell 15. Röstning i folkomröstningen om euron. Yrkesverksamma efter socioekonomisk grupp (SEI-kod). Procent

	Ja	Nej	Blankt	Totalt	Antal svar
Arbetare, varuproducerande	32,1	65,4	2,5	100	630
Arbetare, tjänsteproducerande	28,4	69,4	2,2	100	895
Tjänstemän, lägre (upp till 3 års utbildn.)	47,6	49,1	3,3	100	607
Tjänstemän, mellan (3–6 års utbildn.)	51,5	45,7	2,8	100	890
Tjänstemän, högre (längre utbildn. än 6 år)	61,9	36,0	2,1	100	666
Företagare	53,0	45,6	1,4	100	428

Källa: Partisymptiundersökningen, SCB.

Privat och offentlig sektor

Även om offentliganställda är klart negativa till euron så är det stora olikheter inom gruppen. Bland statligt anställda är det ingen säkerställd skillnad mellan andelen ja- och andelen nej-röster medan det är stor övervikt för nej bland kommunal- och landstingsanställda – 36 procent ja och 62 procent nej.

De privatanställda med arbetaryrken röstade i stort sett som de kommunal- och landstingsanställda med klar övervikt för nej. Bland privatanställda tjänstemän är dock ja-sidans vinst tydlig – 60 procent ja mot 38 procent nej. I EU-omröstningen 1994 röstade statligt anställda och privatanställda tjänstemän ja till EU medan kommunal- och landstingsanställda samt privatanställda arbetare röstade nej.

Tabell 16. Röstning i folkomröstningen om euron. Yrkesverksamma efter sektor. Procent

	Ja	Nej	Blankt	Totalt	Antal svar
Statligt anställda	46,8	49,6	3,6	100	387
Kommunal- och landstingsanställda	35,5	61,8	2,7	100	1 137
Privatanställda arbetare	33,7	63,8	2,5	100	975
Privatanställda tjänstemän	60,1	37,8	2,1	100	1 136

Källa: Partisympatiundersökningen, SCB.

6. Väljarstöd för partilinjen

Samtliga riksdagspartier hade inför folkomröstningen tagit ställning för något röstningsalternativ. I det här kapitlet undersöker vi i vilken grad partisympatisörernas inställning i folkomröstningsfrågan överensstämde med partilinjen.

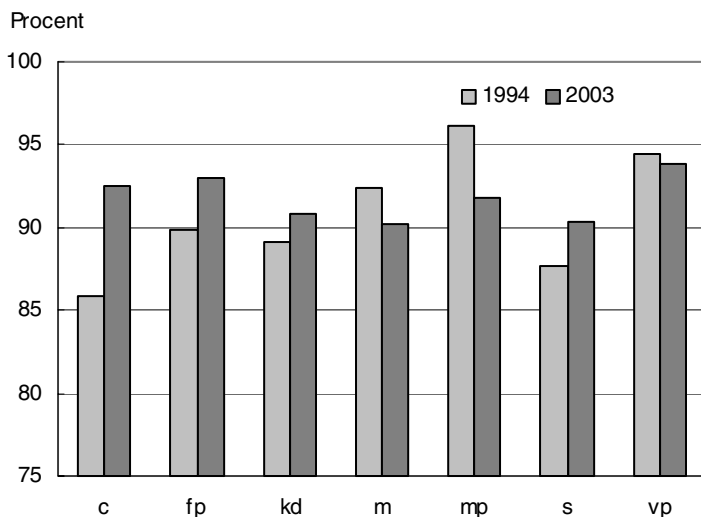
Partiernas mobilisering

Även om det fanns en viss splittring inom riksdagspartierna inför folkomröstningen om euron, så hade samtliga partier klargjort sin partilinje. På ja-sidan fanns folkpartiet, kristdemokraterna, moderaterna och socialdemokraterna. Nej-sidan innefattade centerpartiet, miljöpartiet och vänsterpartiet. Dessutom fanns speciella kampanjorganisationer för de båda linjerna.

För partierna gällde inte bara att få anslutning till sin linje utan även att få sympatisörerna att delta i omröstningen. Hur valdeltagandet varierar efter parti redovisas i *diagram 3*, som avser valdeltagande enligt röstlängderna. Som framgår av diagrammet varierade valdeltagandet hos de olika partiernas sympatisörer i folkomröstningen 1994 mellan 86 (för centerpartiet) och 96 procent (för miljöpartiet). I folkomröstningen 2003 varierade valdeltagandet mellan 90 procent (moderaterna och socialdemokraterna) och 94 (vänsterpartiet).

Centerpartiet och socialdemokraterna är de enda partier som ökat valdeltagandet hos sina sympatisörer signifikant mellan de två folkomröstningarna – för centerpartiet från 86 procent till 93 och för socialdemokraterna från 88 till 90 procent. Att centerpartiet svängde från ja 1994 till nej 2003 kan möjligen vara en förklaring till det ökade valdeltagandet i och med att det nu blev lättare att rösta med partilinjen.

Diagram 3. Valdeltagande i folkomröstningen 1994 och 2003 efter partisympati i maj respektive år. Procent

Källa: Partisymptiundersökningen, SCB.

Kommentar: För 1994 varierar antal svar mellan 51 och 1059 och för 2003 mellan 212 och 1 534. Det bör påpekas att valdeltagandet är betydligt lägre bland bortfallet (ca 70 resp. 73 procent) och bland dem som inte uppgivit någon partisympati (ca 83 procent), vilket gör att nivåerna i diagrammet är höga i förhållande till det sammantagna valdeltagandet.

Sympatisörerna och partierna

Av *tabell 17* kan det utläsas hur respektive partis sympatisörer valde att rösta, och därmed hur väl partierna lyckades övertyga de egna sympatisörerna att rösta i enlighet med partilinjen. Som framgår av tabellen var det de tre nej-partierna som lyckades bäst med den uppgiften. För samtliga av dessa partier gällde att över tre fjärdedelar av sympatisörerna röstade i enlighet med partilinjen.

Bland ja-partierna var det framför allt moderaternas sympatisörer som röstade enligt partilinjen, 74 procent. Även folkpartiet hade en majoritet av sina sympatisörer med sig. Bland socialdemokrater och kristdemokrater var det dock en majoritet som valde att rösta nej trots att dessa partier stod på ja-sidan.

Tabell 17. Röstning i folkomröstningen om euron efter partisympati i november 2003. Procent

	Ja	Nej	Blankt	Totalt	Antal svar
Centerpartiet	20,0	77,7	2,3	100	305
Folkpartiet	66,2	32,0	1,8	100	612
Kristdemokraterna	41,5	57,0	1,4	100	284
Moderaterna	73,5	24,6	1,9	100	976
Miljöpartiet	18,1	79,3	2,6	100	232
Socialdemokraterna	41,7	56,4	1,9	100	1 994
Vänsterpartiet	13,5	84,7	1,8	100	443
Övriga partier	23,7	73,7	2,6	100	38
Inga sympatier/vet ej	33,4	63,3	3,3	100	1 344
Samtliga	43,2	54,6	2,2	100	6 228

Källa: Partisymptiundersökningen, SCB.

Lydigare väljare 1994

Med undantag för centerpartiet så var det samma partier som befann sig på ja- respektive nej-sidan i folkomröstningen om EU som i folkomröstningen om euron. Miljöpartiet och vänsterpartiet stod på nej-sidan. Centerpartiet, folkpartiet, kristdemokraterna, moderaterna och socialdemokraterna var för ett medlemskap i EU. Centerpartiet, som var emot införandet av euron 2003, stod således på ja-sidan i 1994 års folkomröstning. I *tabell 18* redovisas hur respektive partis sympatisörer valde att rösta i folkomröstningen om EU. De två nej-partierna samt folkpartiet och moderaterna hade alla med sig över 80 procent av sina sympatisörer.

Tabell 18. Röstning i folkomröstningen om EU efter partisympati i november 1994. Procent

	Ja	Nej	Blankt	Totalt	Antal svar
Centerpartiet	41,4	57,7	0,9	100	442
Folkpartiet	82,0	17,3	0,8	100	399
Kristdemokraterna	43,5	54,4	2,0	100	147
Moderaterna	86,1	13,6	0,3	100	1 341
Miljöpartiet	16,1	82,4	1,5	100	261
Socialdemokraterna	46,0	53,0	1,0	100	2 881
Vänsterpartiet	11,4	88,0	0,6	100	325
Övriga partier	35,7	64,3	-	100	42
Inga sympatier/vet ej	46,9	50,7	2,4	100	957
Samtliga	52,9	46,0	1,1	100	6 795

Källa: Partisymptiundersökningen, SCB.

Som framgår av tabellen var centerpartiet betydligt mer splittrat i EU-folkomröstningen än i folkomröstningen om euron. Till skillnad från 2003 hade inte centerpartiet väljarna med sig, utan en majoritet av centersympatisörerna gick emot partilinjen och röstade nej till EU. Även bland socialdemokrater och kristdemokrater var det en majoritet som valde att rösta emot partilinjen. Dessa båda partier hade således inte sympatisörerna med sig vare sig i 1994 års eller i 2003 års folkomröstning. När det gäller de övriga fyra riksdagspartierna så röstade en majoritet av sympatisörerna i enlighet med partilinjen i båda folkomröstningarna. Det är värt att notera att med undantag för centerpartiet hade samtliga riksdagspartier en lägre grad av mobilisering för partilinjen bland sina sympatisörer 2003 än 1994.

I *tabell 19* jämförs balansmått för folkomröstningarna 1994 och 2003 efter partisympati. Med balansmått avses här andelen ja-röster minus andelen nej-röster. Ett balansmått över noll innebär därmed att andelen ja-röster är större än andelen nej-röster och vice versa. Den tredje kolumnen redovisar förändringen i balansmått mellan 1994 och 2003 för respektive parti. Kolumnen ska tolkas på så vis att ett värde över noll betyder att andelen ja-röster i förhållande till andelen nej-röster har ökat.

Tabell 19. Röstning i folkomröstningen om EU 1994 och euron 2003, efter partisympati i november respektive år.

	Balansmått 1994	Balansmått 2003	Förändring av balansmått mellan 1994 och 2003
Centerpartiet	-16,3	-57,7	-41,4
Folkpartiet	64,7	34,2	-30,5
Kristdemokraterna	-10,9	-15,5	-4,6
Moderaterna	72,5	48,9	-23,6
Miljöpartiet	-66,3	-61,2	5,1
Socialdemokraterna	-7,0	-14,7	-7,7
Vänsterpartiet	-76,6	-71,2	5,4
Övriga partier	-28,6	-50,0	-21,4
Inga sympatier/vet ej	-3,8	-29,9	-26,1
Samtliga	6,9	-11,4	-18,3

Källa: Partisymptiundersökningen, SCB.

Kommentar: Med balansmått avses andelen ja-röster minus andelen nej-röster. Med förändring avses balansmått 2003 minus balansmått 1994. Det innebär att ett värde över noll betyder att andelen ja-röster i förhållande till andelen nej-röster har ökat från 1994 till 2003.

Som framgår av tabellen har andelen ja-röster i förhållande till andelen nej-röster sjunkit i alla partier förutom miljöpartiet och vänsterpartiet, dvs. de två nej-partierna vid 1994 års folkomröstning. Dessa två partier mobiliserade således jämförelsevis färre av sina sympatisörer för partilinjen 2003 än 1994. Vidare kan det utläsas av tabellen att det parti där andelen ja-röster sjunkit mest är centerpartiet, vilket kan tänkas bero på att partiet befann sig på ja-sidan 1994 och på nej-sidan 2003. Även de övriga ja-partierna från 1994 har fått en lägre andel ja-röster i 2003 års folkomröstning. Det gäller i synnerhet folkpartiet och moderaterna som tycks haft svårare att övertyga sina sympatisörer 2003.

7. Beslutet

I samband med både folkomröstningen om EU och folkomröstningen om euron ställdes i PSU några extra frågor kring röstningsbeslutet. Utifrån svaren på dessa frågor kan vi här presentera statistik över när beslutet fattades och hur svårt det var att fatta det beslutet.

Att bestämma sig

I de partisympatisundersökningar som genomfördes närmast efter folkomröstningen om EU respektive euron ställdes en fråga om när respondenten fattade beslutet om vilket alternativ han eller hon skulle rösta på. Efter folkomröstningen om euron ställdes frågan: *När blev du klar över hur du skulle rösta? Under sista veckan före omröstningen, under sista månaden, tidigare under sommaren eller ännu tidigare.* År 1994 användes samma fråga, men eftersom folkomröstningen då låg i november löd det tredje svarsalternativet: *tidigare under hösten.*¹⁴ De fyra svarsalternativen motsvarar dock ungefär samma tidsperioder i förhållande till folkomröstningen, vilket möjliggör jämförelser. En sådan jämförelse redovisas i *tabell 20* där fördelningen efter när beslutet fattades i de två folkomröstningarna redovisas. Som framgår av tabellen var det en betydligt mindre andel som vid 2003 års folkomröstning bestämde sig under den sista veckan – 16 procent jämfört med 27 procent 1994. Det framgår även att i jämförelse med 1994 års folkomröstning var det en större andel som år 2003 hade fattat sitt beslut sedan länge. När det gäller 2003 års folkomröstning så uppger över hälften av de tillfrågade att de bestämt sig sedan länge.

¹⁴ Det bör nämnas att även om frågorna ställdes vid samma tidpunkt 1994 och 2003, så var de två folkomröstningarna vid olika tidpunkter, i november 1994 och i september 2003. Det skulle kunna tänkas att denna skillnad i tidsavstånd mellan omröstning och intervju ger upphov till minneseffekter som påverkar vid jämförelser. SCB har dock tillsammans med Göteborgs universitet även genomfört väljarundersökningar i direkt anslutning till båda dessa folkomröstningar och dessa väljarundersökningar bekräftar de slutsatser som här presenteras.

Tabell 20. Tidpunkt då röstningsbeslut fattades i folkomröstningen om EU 1994 respektive folkomröstningen om euron 2003. Procent

Tidpunkt för beslut	1994	2003
Under sista veckan	26,5	16,0
Under sista månaden	14,9	14,7
Tidigare under sommaren/hösten	16,4	15,1
Ännu tidigare	42,3	54,3
Totalt	100	100
<i>Antal svar</i>	<i>6 770</i>	<i>6 181</i>

Källa: Partisympatiundersökningen, SCB.

Kommentar: Frågan som ställdes löd: *När blev du klar över hur du skulle rösta? Under sista veckan före omröstningen, under sista månaden, tidigare under sommaren (hösten) eller ännu tidigare.*

Nej sedan länge

I *tabell 21* redovisas hur rösterna fördelade sig efter när man bestämde sig hur man skulle rösta i folkomröstningen om euron. Som framgår av tabellen så var det nästan lika många som röstade för euron som röstade mot bland dem som bestämde sig sista veckan eller sista månaden före folkomröstningen. Däremot röstade en klar majoritet mot införandet av euron bland dem som bestämde sig tidigare än så. Det var även så att ja-röstare bestämde sig senare för hur de skulle rösta än nej-röstare. Av nej-röstarna var det 27 procent som bestämde sig under sista veckan eller sista månaden. Motsvarande andel bland ja-röstarna uppgick till 33 procent. Värt att notera är att hela 8 procent av dem som bestämde sig under sista veckan valde att rösta blankt.

Tabell 21. Röstning i folkomröstningen om euron 2003 efter tidpunkt då röstningsbeslut fattades. Procent

	Ja	Nej	Blankt	Totalt	Antal svar
Under sista veckan	45,2	46,7	8,1	100	988
Under sista månaden	48,8	49,0	2,2	100	906
Tidigare under sommaren	43,3	55,5	1,2	100	932
Ännu tidigare	41,2	58,2	0,7	100	3 355
Samtliga	43,2	54,6	2,2	100	6 228

Källa: Partisympatiundersökningen, SCB.

Kommentar: Frågan som ställdes löd: *När blev du klar över hur du skulle rösta? Under sista veckan före omröstningen, under sista månaden, tidigare under sommaren eller ännu tidigare.*

Hur rösterna fördelade sig efter tidpunkt för röstningsbeslut i folkomröstningen om EU presenteras i *tabell 22*. Av tabellen kan det

utläsas att av dem som bestämde sig för hur de skulle rösta under sista veckan innan folkomröstningen så röstade 62 procent för ett medlemskap i EU. Vidare kan det konstateras att en majoritet av dem som bestämt sig sedan länge röstade nej i likhet med i 2003 års folkomröstning. Om vi jämför dessa två folkomröstningar så finner vi även att en större andel av dem som bestämde sig sent röstade ja i folkomröstningen om EU. I folkomröstningen om euron var det mer jämnt men med en viss övervikt för nej-sidan bland dem som bestämde sig sent. Andelen som bestämde sig sent var dessutom betydligt större 1994.

Tabell 22. Röstning i folkomröstningen om EU 1994 efter tidpunkt då röstningsbeslut fattades. Procent

	Ja	Nej	Blankt	Totalt	Antal svar
Under sista veckan	62,2	35,1	2,7	100	1 791
Under sista månaden	56,7	42,5	0,8	100	1 010
Tidigare under sommaren	49,9	50,0	0,1	100	1 108
Ännu tidigare	47,0	52,7	0,3	100	2 861
Samtliga	52,9	46,0	1,1	100	6 795

Källa: Partisymptiundersökningen, SCB.

Kommentar: Frågan som ställdes löd: *När blev du klar över hur du skulle rösta? Under sista veckan före omröstningen, under sista månaden, tidigare under hösten eller ännu tidigare.*

Lättare att ta ställning år 2003

I Partisymptiundersökningen som följde närmast efter folkomröstningarna 1994 respektive 2003 ställdes även en fråga kring hur svårt det var att fatta röstningsbeslutet i folkomröstningen. I *tabell 23* redovisas hur svåra besluten upplevdes i respektive folkomröstning.

Tabell 23. Hur svårt beslutet upplevdes i folkomröstningen om EU 1994 respektive folkomröstningen om euron 2003. Procent

	1994	2003
Mycket lätt	26,7	38,0
Ganska lätt	24,5	31,0
Ganska svårt	24,8	20,8
Mycket svårt	24,0	10,2
Totalt	100	100
Antal svar	6 767	6 200

Källa: Partisymptiundersökningen, SCB.

Kommentar: Frågan som ställdes löd: *Hur var det att fatta beslutet? Var det mycket lätt, ganska lätt, ganska svårt eller mycket svårt?*

Som framgår av tabellen var det lättare att fatta beslut om euron än om EU. År 2003 var det hela 69 procent upplevde beslutet mycket lätt eller ganska lätt, vilket kan jämföras med 51 procent 1994. Att beslutet var mycket svårt ansåg 24 procent 1994, men endast 10 procent var av denna uppfattning 2003.

Lättare att säga nej

I *tabell 24* redovisas hur svårt beslutet upplevdes av dem som röstade ja respektive nej till euron. Av tabellen kan det utläsas att beslutet upplevdes lättare av dem som röstade nej. Så stor andel som 44 procent av dem som röstade nej till euron tyckte att beslutet var mycket lätt att fatta. Motsvarande andel av dem som röstade ja var 32 procent. Nästan tre av fyra nej-röstare ansåg att det var mycket eller ganska lätt att bestämma sig för att rösta nej. Den grupp som upplevde beslutet svårast var blankröstarna. Som vi tidigare konstaterat bestämde sig nej-röstare tidigare än ja-röstare och vi kan nu även fastslå att de i högre grad än ja-röstare upplevde att beslutet var lätt att fatta.

Tabell 24. Röstning i folkomröstningen om euron 2003 efter hur svårt beslutet upplevdes. Procent

	Ja	Nej	Blankt	Totalt
Mycket lätt	31,9	43,9	14,1	38,0
Ganska lätt	32,3	30,4	17,8	31,0
Ganska svårt	24,1	17,8	30,4	20,8
Mycket svårt	11,8	7,9	37,8	10,2
Totalt	100	100	100	100
<i>Antal svar</i>	<i>2 677</i>	<i>3 388</i>	<i>135</i>	<i>6 200</i>

Källa: Partisympatiundersökningen, SCB.

Kommentar: Frågan som ställdes löd: *Hur var det att fatta beslutet? Var det mycket lätt, ganska lätt, ganska svårt eller mycket svårt?*

Hur svårt det var att bestämma sig för ja- respektive nej-röstare i 1994 års folkomröstning om EU presenteras i *tabell 25*. På motsvarande sätt som i 2003 års folkomröstning upplevdes beslutet lättare att fatta av dem som röstade nej. Av dem som röstade nej var det 56 procent som uppgav att beslutet var mycket eller ganska lätt att fatta, vilket kan jämföras med 48 procent av dem som röstade ja. I likhet med i folkomröstningen om euron var det blankröstarna som hade svårast att fatta beslutet hur de skulle rösta. Bland både ja- och nej-röstare upplevdes beslutet enklare i folkomröstningen om euron än i den om EU.

Tabell 25. Röstning i folkomröstningen om EU 1994 efter hur svårt beslutet upplevdes. Procent

	Ja	Nej	Blankt	Totalt
Mycket lätt	22,4	32,0	7,2	26,7
Ganska lätt	25,1	24,0	14,5	24,5
Ganska svårt	26,8	22,8	13,0	24,8
Mycket svårt	25,7	21,2	65,2	24,0
Totalt	100	100	100	100
<i>Antal svar</i>	<i>3 584</i>	<i>3 114</i>	<i>69</i>	<i>6 767</i>

Källa: Partisymptiundersökningen, SCB.

Kommentar: Frågan som ställdes löd: *Hur var det att fatta beslutet? Var det mycket lätt, ganska lätt, ganska svårt eller mycket svårt?*

Att gå emot partilinjen

Som framgick av föregående kapitel var det många väljare som valde att inte rösta med partilinjen. Det gällde framför allt bland kristdemokraternas och socialdemokraternas sympatisörer där en majoritet valde att rösta emot partilinjen, men även i övriga partier fanns en betydande andel som valde ett annat alternativ än partilinjen. Man skulle kunna tänka sig att röstningsbeslutet var svårare att fatta för de personer som valde att gå emot sitt partis ställningstagande. I *tabell 26* redovisas hur svårt beslutet upplevdes av dem som röstade enligt partilinjen och av dem som röstade emot partilinjen.

Tabell 26. Hur svårt beslutet upplevdes i folkomröstningen om euron 2003 efter partilinje. Procent

	Röstade i enlighet med partilinjen	Röstade emot partilinjen	Samtliga
Mycket lätt	35,7	39,2	38,0
Ganska lätt	31,8	30,1	31,0
Ganska svårt	22,3	20,3	20,8
Mycket svårt	9,7	10,1	10,2
Totalt	100	100	100
<i>Antal svar</i>	<i>2 868</i>	<i>1 886</i>	<i>6 200</i>

Källa: Partisymptiundersökningen, SCB.

Kommentar: Frågan som ställdes löd: *Hur var det att fatta beslutet? Var det mycket lätt, ganska lätt, ganska svårt eller mycket svårt?*

Av vad som går att utläsa av tabellen förefaller det inte ha varit svårt att gå emot partilinjen, tvärtom är det högre andel som anser att beslutet var mycket lätt bland dem som gick emot partilinjen än bland dem som röstade i enlighet med den – 39 procent jämfört med 36 procent. En tänkbar förklaring till detta kan vara att bland dem som gick emot partilinjen röstade huvuddelen nej, och som framgick tidigare i detta kapitel upplevdes beslutet lättare av dem som röstade nej än av dem som röstade ja.

8. Rörelser i opinionen

I det här kapitlet studerar vi hur opinionen förändrades mellan maj 2003 och folkomröstningen i september. Den förändringen jämförs därefter med motsvarande period i samband med 1994 års folkomröstning.

Opinionen i maj 2003 och slutresultatet

Av tabell 27 framgår, att av dem som i maj 2003 sade, att de skulle rösta ja om det varit folkomröstning om euron då, uppger 84 procent i november att de också röstade ja i folkomröstningen. Bland dem som i maj sade nej till euron röstade 86 procent även nej i folkomröstningen. Det stora flertalet hade således samma uppfattning i maj som på valdagen, men det fanns också väljare som bytte uppfattning. Av ja-röstarna i maj bytte 15 procent sida till valdagen i september medan 13 procent av nej-röstarna i maj bytte sida. Totalt sett innebär det en 0,7 procentig nettovinst för nej-sidan.¹⁵ Bland dem som i maj svarade "vet ej" på frågan och deltog i folkomröstningen röstade 43 procent ja och 52 procent nej medan närmare 5 procent röstade blankt.

Tabell 27. Röstningen i folkomröstningen om euron 2003, efter eurosympati i maj 2003. Procent

	Ja	Nej	Blankt	Totalt	Antal svar
Skulle i maj 2003 rösta:					
Ja	84,2	14,5	1,2	100	1 300
Nej	12,6	85,9	1,5	100	1 720
Vet ej	43,0	52,3	4,7	100	766

Källa: Partisympatiundersökningen, SCB.

Om de dryga 20 procenten osäkra väljare räknas bort var ställningen för euron 43 procent jämfört med 57 procent mot i maj 2003. Det slutliga resultat i folkomröstningen om euron blev som tidigare nämnts 55,9 procent nej och 42,0 procent ja. I efterhand är det lätt att uppfatta skattningarna av maj-opinionen som en god prognos av det slutliga utfallet av folkomröstningen. Sammantaget kan det kon-

¹⁵ Beräknat som procent av alla som svarade i maj och i november uppgav hur de röstade i folkomröstningen.

stateras att det inte skedde några stora förändringar från maj 2003 fram till folkomröstningen i september. Både ja- och nej-sidan lyckades locka över väljare från andra sidan, men nej-sidan var något mer lyckosam och det gällde även i fråga om att vinna över dem som var osäkra i maj. Det kan vara berättigat att åtminstone väcka frågan om huruvida valrörelsen var särskilt effektiv med tanke på att de flesta och de största partierna pläderade för ja till euron.

Större rörelse inför 1994 års folkomröstning

I folkomröstningen 1994 lyckades ja-sidan behålla 91 procent av dem som i maj sade att de skulle rösta för Sveriges anslutning till EU men förlorade 9 procent till nej-sidan. Förlusterna för nej-sidan mellan maj och folkomröstningen i november var dock större – man behöll endast 81 procent och förlorade 18 procent till ja-sidan. Av de osäkra väljarna erövrade ja-sidan 60 procent medan nej-sidan fick nöja sig med 39 procent.

Tabell 28. Röstning i folkomröstningen om EU 1994, efter EU-sympati i maj 1994. Procent

	Ja	Nej	Blankt	Totalt	Antal svar
Skulle i maj 1994 rösta:					
Ja	90,9	8,8	0,3	100	1 357
Nej	18,1	81,3	0,5	100	1 731
Vet ej	59,5	38,9	1,7	100	1 132

Källa: Partisympatiundersökningen, SCB.

Jämför man utvecklingen mellan maj 1994 respektive maj 2003 och folkomröstningarna (november 1994 och september 2003) finner man att ja-sidan inte lyckades behålla lika stor andel av ja-sympatisörerna 2003 som 1994. Ja-sidan lyckades inte heller vinna över lika många nej-sympatisörer 2003 som man gjorde 1994. Även bland de odeciderade gjorde ja-sidan ett sämre val 2003 än 1994. Att folkomröstningen 2003 låg två månader tidigare på året torde inte ha någon nämnvärd betydelse vid jämförelser med maj.

Röstlängdsuppföljningen visar att det inte var någon signifikant skillnad i valdeltagandet mellan dem som i maj 2003 sade ja till euron och dem som sade nej – valdeltagandet var omkring 90 procent i båda grupperna. Bland dem som i maj 2003 svarade "vet ej" på frågan om ja eller nej till euron var valdeltagandet 88 procent. Även 1994 blev valdeltagandet ungefär lika bland dem som i maj hade svarat att de var för EU-medlemskapet och bland dem som var mot

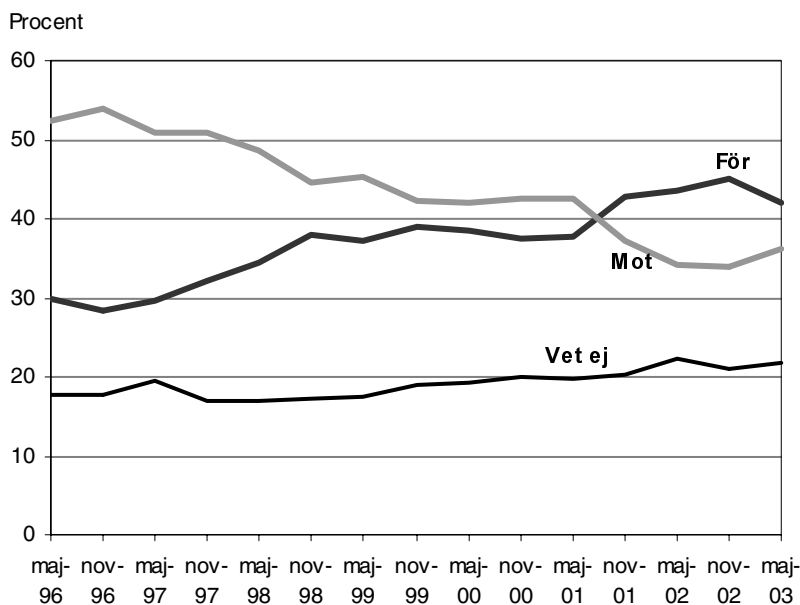
– ungefär 91 procent i båda grupperna. De väljare som var odeciderade i maj 1994 deltog till 81 procent i folkomröstningen. De tveksamma mobiliserades således i högre utsträckning 2003 än 1994 och en majoritet av dessa väljare valde att rösta nej 2003. I 1994 års folkomröstning gick istället, som vi har kunnat konstatera, en majoritet av de i maj tveksamma till ja-sidan.

9. Euron och Europa

De två senaste folkomröstningarna i Sverige har gällt det europeiska samarbetet. År 1994 röstade folket för ett medlemskap i EU, men 2003 blev det ett nej till det utökade samarbete som en gemensam valuta skulle innebära. Betyder det att skepticismen mot EU ökat sedan folkomröstningen 1994? Den frågan försöker vi besvara i detta avslutande kapitel.

EU-opinionen

Det var ja-sidan som med en knapp majoritet vann folkomröstningen om EU – 52 procent röstade för medlemskapet jämfört med 47 procent mot. I folkomröstningen om euron nio år senare var folkets besked ett tydligt nej. Eftersom båda dessa folkomröstningar handlar om Sveriges förhållande till Europa och den europeiska integrationen kan man utifrån dessa två resultat misstänka att andelen svenskar som är positiva till EU minskat under senare år. Så är dock inte fallet. I maj 1995, endast ett halvår efter att det blivit ett ja i folkomröstningen om EU, uppgav visserligen 62 procent att de skulle rösta nej till ett svenskt medlemskap i EU. Därefter har dock andelen som är negativa till det svenska medlemskapet i EU stadigt sjunkit, vilket bland annat framgår av *diagram 4* som visar utvecklingen från och med maj 1996. Andelen som är för medlemskapet har sedan november 2001 varit signifikant större än andelen mot.

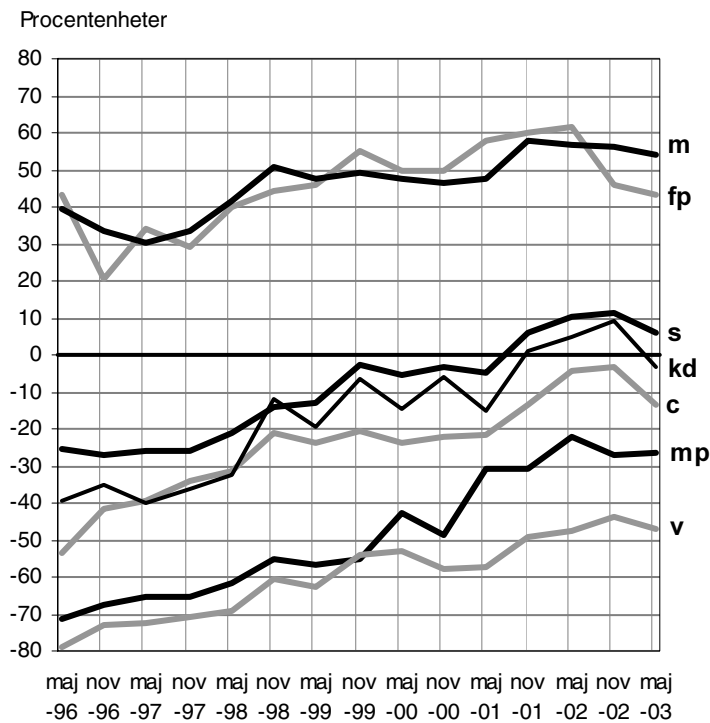
Diagram 4. EU-sympatier, maj 1996–maj 2003. Procent

Källa: Partisympatiundersökningen, SCB.

Hur inställningen till EU ser ut efter partisympati redovisas i *diagram 5*. Det som illustreras i diagrammet är balansmått, dvs. andel för medlemskapet minus andelen mot, för respektive parti. När kurvorna befinner sig över noll innebär det att andelen som är positivt inställd till EU är större än andelen som är negativt inställd. Som framgår av figuren har andelen positivt inställda ökat i samtliga partier. Det gäller i synnerhet i de partier där andelen positiva var mycket låg i maj 1996.

Vidare kan det konstateras att det är framför allt folkpartiet och moderaterna som har en klar majoritet av EU-positiva bland sina sympatisörer. Som framgick av kapitel 6 var det endast hos dessa två partier som en majoritet av sympatisörerna röstade ja till euron.

Diagram 5. Balansmått, andelen för minus andelen mot Sveriges EU-medlemskap efter partisympati, maj 1996 – maj 2003

Källa: Partisympatiundersökningen, SCB.

Två omröstningar – två skilda resultat

Att en person som är positivt inställd till EU inte nödvändigtvis röstar för införandet av euron framgår av *tabell 29*. I tabellen redovisas röstfördelningen i folkomröstningen om euron efter inställningen till det svenska medlemskapet i EU. Av tabellen kan det utläsas att 91 procent av dem som var mot medlemskapet i EU röstade nej till euron. Även bland dem som inte har någon bestämd åsikt i EU-frågan röstade en klar majoritet mot införandet av euron.

Tabell 29. Röstning i folkomröstningen om euron 2003 efter EU-sympati i november 2003. Procent

	Ja	Nej	Blankt	Totalt	Antal svar
För medlemskapet	78,1	20,3	1,6	100	2 881
Mot medlemskapet	7,4	91,2	1,4	100	2 273
Ingen bestämd åsikt/vet ej	25,5	68,9	5,6	100	1 073
Samtliga	43,2	54,6	2,2	100	6 228

Källa: Partisympatiundersökningen, SCB.

Av tabellen framgår även att var femte person som var för medlemskapet i EU samtidigt var mot införandet av euron. Det är en väljar-grupp som visserligen är för EU, men som ställer sig avvisande till den utökade europeiska integrering som ett fullödigt valutasamarbete innebär. Av tabellen framgår även att 7 procent av dem som var mot medlemskapet i EU samtidigt röstade för euron. Det är en ståndpunkt som vid första anblick kan tyckas motstridig, men så behöver inte vara fallet. Man kan tänka sig att den gruppen består av personer som visserligen är mot medlemskapet i EU men ändå anser att vi bör delta fullt ut i valutasamarbetet, eftersom vi är med i EU. Båda dessa grupper är intressanta då de inte tillhör de mer renodlade lägren när det gäller synen på det europeiska samarbetet, utan har en mer komplex ståndpunkt.

I *tabell 30* redovisas hur dessa två grupper fördelar sig efter partisympati. Av dem som uppgett att de är för EU men röstade nej till euron är de flesta socialdemokrater – 39 procent. Det är även en stor grupp som inte sympatiserar med något parti – 18 procent. Även i den andra gruppen – dvs. de som är för euron men mot EU – är socialdemokraterna störst och odeciderade näst störst, men här finner vi jämförelsevis fler sympatisörer för folkpartiet, kristdemokraterna och moderaterna.

Tabell 30. Röstning i folkomröstningen om euron 2003 och EU-sympati i november 2003 efter partisympati. Procent

	För EU, röstat nej till euron	Mot EU, röstat ja till euron
Centerpartiet	6,5	1,8
Folkpartiet	8,0	12,4
Kristdemokraterna	4,3	7,1
Moderaterna	11,1	13,0
Miljöpartiet	5,3	1,8
Socialdemokraterna	39,1	32,0
Vänsterpartiet	7,3	4,1
Övriga partier	0,2	1,8
Inga sympatier/vet ej	18,3	26,0
Totalt	100	100
<i>Antal svar</i>	<i>586</i>	<i>169</i>

Källa: Partisymptiundersökningen, SCB.

Fakta om statistiken

Partisymptiundersökningen (PSU)

Detta omfattar statistiken

Partisymptiundersökningen (PSU) omfattar en över 30 år lång tidsserie med start i november 1972. Syftet med undersökningarna är att ge kvantitativ information om partisymptiernas fördelning i såväl hela som delar av väljarkåren. Både situationen vid ett visst undersökningstillfälle och förändringar från tidigare undersökningar ska belysas. Även andra politiska opinioner i samhället kan följas av PSU. Så har t.ex. varit fallet sedan maj 1992 när det gäller EU-sympatierna i väljarkåren. Sedan november 1997 mäts även EMU/euro-sympatierna i PSU.

Definitioner och förklaringar

Partisympti mäts i PSU med följande frågor:

Fråga 1	Är det något av de politiska partierna som står dig närmare än de andra?	
Om Ja	Fråga 2	Vilket parti är det?
Annars	Fråga 3	Men vilket parti har du störst sympati för?

Svaren på frågorna 2 och 3 bildar tillsammans *partisympti*.

EU-sympatin har mätts med frågan "Är du i huvudsak *för* eller *mot* det svenska medlemskapet i EU eller har du ingen bestämd åsikt?".

EMU-sympatierna mättes t.o.m. november 2002 med frågan: "Flera länder inom EU har bildat den europeiska valutaunionen – EMU – som bl.a. innebär gemensam valuta i dessa länder. Om vi skulle rösta om en svensk anslutning till EMU, hur skulle du då rösta – *för* eller *mot* anslutning?". EMU-sympatierna mättes i maj 2003 med en ny fråga som anknyter till folkomröstningen om euron. Intervjufrågan löd: "I höst har vi folkomröstning i Sverige. Hur skulle du göra om folkomröstningen var idag? Skulle du rösta JA eller NEJ på frågan: *Anser du att Sverige skall införa euron som valuta?*".

Så görs statistiken

PSU genomförs i maj och november som telefonintervju med ett riksomfattande slumpmässigt sannolikhetsurval omfattande ca 9 200 i riksdagsval röstberättigade personer utan övre åldersgräns. Av dessa är vanligtvis ca 9 procent inte anträffbara (inkl. hemligt telefonnummer och saknar telefon), ca 3 procent alltför sjuka för att intervjuas samt ca 11 procent vägrare. Det förekommer också att personer inte velat besvara vissa frågor. Bakgrundsdata hämtas i görligaste mån från register t.ex. RTB. Två tredjedelar av urvalet i PSU är gemensamt mellan två på varandra följande undersökningstillfällen vilket ger möjlighet att studera bl.a. flöden.

Statistikens tillförlitlighet

Redovisade procenttal är skattningar varför hänsyn till osäkerheten i dessa måste tas då slutsatser dras. Storleken på felmarginalerna (\pm halva 95-procentiga konfidensintervallet) beror dels på procenttalets storlek och dels på antalet svar som skattningen beräknas på (bas-talet). För några kombinationer av antal svar och procenttalsskattningar ges felmarginalerna i tabellen nedan.

Antal svar	Procenttalsskattning									
	90 / 10	85 / 15	80 / 20	75 / 25	70 / 30	65 / 35	60 / 40	55 / 45	50	
100	$\pm 5,9$	$\pm 7,0$	$\pm 7,8$	$\pm 8,5$	$\pm 9,0$	$\pm 9,4$	$\pm 9,6$	$\pm 9,8$	$\pm 9,8$	
200	$\pm 4,2$	$\pm 5,0$	$\pm 5,5$	$\pm 6,0$	$\pm 6,0$	$\pm 6,6$	$\pm 6,8$	$\pm 6,9$	$\pm 6,9$	
400	$\pm 2,9$	$\pm 3,5$	$\pm 3,9$	$\pm 4,2$	$\pm 4,5$	$\pm 4,7$	$\pm 4,8$	$\pm 4,9$	$\pm 4,9$	
600	$\pm 2,4$	$\pm 2,9$	$\pm 3,2$	$\pm 3,5$	$\pm 3,7$	$\pm 3,8$	$\pm 3,9$	$\pm 4,0$	$\pm 4,0$	
1 000	$\pm 1,9$	$\pm 2,2$	$\pm 2,5$	$\pm 2,7$	$\pm 2,8$	$\pm 3,0$	$\pm 3,0$	$\pm 3,1$	$\pm 3,1$	
1 500	$\pm 1,5$	$\pm 1,8$	$\pm 2,0$	$\pm 2,2$	$\pm 2,3$	$\pm 2,4$	$\pm 2,5$	$\pm 2,5$	$\pm 2,5$	
3 000	$\pm 1,1$	$\pm 1,3$	$\pm 1,4$	$\pm 1,6$	$\pm 1,6$	$\pm 1,7$	$\pm 1,8$	$\pm 1,8$	$\pm 1,8$	
6 000	$\pm 0,8$	$\pm 0,9$	$\pm 1,0$	$\pm 1,1$	$\pm 1,2$	$\pm 1,2$	$\pm 1,2$	$\pm 1,3$	$\pm 1,3$	

Valdeltagandeundersökningen

Urval

Valdeltagandeundersökningen baseras på ett antal delurval som tillsammans möjliggör en omfattande redovisning av valdeltagandet i olika grupper. Nedan följer en närmare beskrivning av de olika urvalen:

- Den huvudsakliga delen av urvalet till Valdeltagandeundersökningen har hämtats från AKU:s augusti-, september- och oktoberurval år 2003. Dessa omfattar tillsammans cirka 60 000 röstberättigade individer. AKU är en intervjuundersökning som utförs löpande av SCB med syfte att beskriva de aktuella sysselsättningsförhållandena samt att ge information om utvecklingen på arbetsmarknaden. Undersökningen baseras på ett representativt urval av folkbokförda personer mellan 15 och 74 år. I urvalet till Valdeltagandeundersökningen har personer som ej är röstberättigade plockats bort.
- Ett systematiskt urval om 3 000 individer drogs för att komplettera AKU-urvalet med personer 75 år och äldre.
- Ett urval om 10 000 utländska medborgare drogs för att bättre kunna redovisa valdeltagandet i gruppen. Urvalet drogs från den preliminära röstlängden stratifierat efter medborgarskap.
- Ett obundet slumpmässigt urval av röstberättigade svenska medborgare boende utomlands (utlandssvenskar) om 1 200 personer drogs från den preliminära röstlängden.

Insamling

Uppgifter om deltagande har hämtats från röstlängderna. Länsstyrelserna har gått genom röstlängderna och noterat på förtryckta blad om urvalspersonerna har röstat i folkomröstningen eller ej. Bakgrundsvariablerna, efter vilka valdeltagandet redovisas, har hämtats från registret över totalbefolkningen (RTB), SCB:s utbildningsregister samt Arbetskraftsundersökningen (AKU).

Bra att veta

PSU publiceras årligen i juni och december i Statistiska meddelanden (SM) serie ME 60 (partisympatier etc.) och ME 61 (EU- och EMU/euro-sympatier) och där ges mer detaljerade uppgifter om varje undersökningsomgång. SM finns tillgängliga på SCB:s webbplats www.scb.se.

Mer information om statistiken ges i Beskrivningar av statistiken på SCB:s webbplats.

Annan statistik

EU-folkomröstningen i väljargrupper, Statistiska meddelanden Be64 SM9501, Statistiska centralbyrån, Stockholm: 1995.

EU-sympatier i november 2003 och folkomröstningen om euron i september 2003, Statistiskt meddelande ME61 SM0302, Statistiska centralbyrån, Stockholm: 2003.

Folkomröstningen om euron, kommande rapport, Statistiska centralbyrån.

Valdeltagandet vid folkomröstningen om euron 2003, Statistiskt meddelande ME16 SM0401, Statistiska centralbyrån, Stockholm: 2004.

Se även SCB:s webbplats, www.scb.se.

Referenser

Asp, Kent & Holmberg, Sören (1984), *Kampen om kärnkraften*, Stockholm: Liber förlag.

Gilljam, Mikael, "Eurovalet kan sluta i storbråk", *DN debatt*, 16 juli 2003.

Gilljam, Mikael & Holmberg, Sören (1996), *Ett knappt ja till EU*, Stockholm: Norstedts Juridik.

Järnbert, Mikaela & Öhrvall, Richard, "Det svenska valdeltagandet", i Vogel, Joachim m.fl.(2003), *Välfärd och ofärd på 90-talet*, Stockholm: SCB.

Oskarsson, Henrik, "Den nya EU-dimensionen" i Holmberg, Sören m.fl. (2001), *EuropaOpinionen*, Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.

Ruin, Olof, "Folkets utslag behöver inte följas", *DN debatt*, 27 november 2002

Ruin, Olof, "Ny folkomröstning blir mycket svårtolkad", *DN debatt*, 2 maj 2004.

SCB (kommande), *Folkomröstningen om euron*, Stockholm: SCB.

SCB (1996), *Folkomröstningen om medlemskap i EU*, Stockholm: SCB.

SCB (1995), *EU-folkomröstningen i väljargrupper*, Statistiskt meddelande ME64 SM9501, Stockholm: SCB.

SCB (2003), *EU-sympatier i november 2003 och folkomröstningen om euron i september 2003*, Statistiskt meddelande ME61 SM0302, Stockholm: SCB.

SCB (2004), *Valdeltagandet vid folkomröstningen om euron 2003*, Statistiskt meddelande ME16 SM0401, Stockholm: SCB.

SCB (2003), *Valdeltagandet vid valet 2002*, Statistiskt meddelande ME13 SM0301, Stockholm: SCB.

SOU 1997:56, *Folket som rådgivare och beslutsfattare*, betänkande av Folkomröstningsutredningen, Stockholm: Fritzes

In English

Summary

On the 14th of September 2003 a referendum on introducing the euro as official currency in Sweden was held. Eligible to vote in the referendum were Swedish as well as foreign citizens. The referendum was consultative, ie. the Riksdag was not obliged to follow the outcome. However, the political parties declared before the referendum that they would respect the result of the vote.

The people voted by a clear majority to reject the euro: 55.9 per cent voted against, with 42.0 per cent in favour and 2.1 per cent undecided. The voter turnout was high – 82.6 per cent of those entitled to vote. The turnout was high among women, middle aged, highly educated, Swedish born, cohabitants, employed and those with high income. Lower turnout was noted among younger persons, single men, unemployed and foreign born.

As many as 60 per cent of the women voted against the euro. Among men the votes were split even. Highly educated and non-manual workers voted in favour for the euro, while younger persons, low educated and manual workers voted against.

Among the supporters of the Social Democrats and of the Christian Democrats a majority voted against, even though these two parties were in favour of the euro. The other parties were more successful in convincing their supporters. Compared to the referendum on EU in 1994, a smaller share of the voters decided how to vote during the last week before the referendum – 16 per cent compared to 27 per cent. As much as 44 per cent of those who voted no, claimed that the decision was easy to make. Of those who voted yes only 32 per cent said the same.

No considerable changes in the opinion could be noticed during the last four months before the referendum. A majority of those undecided in May 2003 ended up voting against the euro in September.

The percentage of those in favour of the Swedish EU membership has increased over the last years. Since November 2001, the percentage in favour of the Swedish EU membership is significantly larger

than the percentage against. However, a large share of those in favour of the membership voted against the euro – 20 per cent.

A note of thanks

We would like to express appreciation to our survey respondents – the people, enterprises, government authorities and other institutions of Sweden – with whose cooperation Statistics Sweden is able to provide reliable and timely statistical information meeting the current needs of our modern society.

List of terms

A

Alla	All
Antal	Number
Antal svar	Number of responses
Arbetare	Manual workers
Arbetskraftsstatus	Labour force status
Arbetslös	Unemployed persons
Anställda	Employees

B

Blanka (röstsedlar)	Blank (ballot papers)
---------------------	-----------------------

C

Civilstånd	Civil status
------------	--------------

E

Eftergymnasial	Tertiary
Ej gifta	Non-married
Ensamstående	Living alone

F

Facklig organisation	Union
Folkomröstning	Referendum
För	For
Fördelning	Distribution
Företagare	Employer, self-employed
Förgymnasial	Primary and Lower secondary
Förälder	Parent

G

Gift	Married
Giltig	Valid
Gymnasial	Upper Secondary

I

Inkomst	Income
Inga (parti-)sympatier	No (party) preference
Inrikes född	Born in Sweden

J	
Ja	Yes
K	
Kommunal sektor	Municipal sector (of Employment)
Kvinnor	Women
Kön	Sex
L	
LO	The Swedish Trade Union Confederation
Län	County
M	
Medborgarskapsland	County of Citizenship
Mot	Against
Män	Men
N	
Nej	No
O	
Ogiltig	Invalid
Okänd	Unknown
P	
Partisypati	Party preference
Privat sektor	Private sector (of Employment)
Procent	Per cent
Procentuell fördelning	Percentage distribution
R	
Riket	Country
Röstande	Voters
Röstberättigade	Entitled to vote
Röster	Votes
Röstlängd	Electoral roll
S	
SACO	Swedish Confederation of Professional Associations
Sambo	Cohabitee
Samtliga	Total
Sektortillhörighet	Sector of Employment
Statlig sektor	Government sector (of Employment)

Sysselsatta	Employed persons
T	
TCO	Swedish Confederation of Professional Employees
Tjänstemän	Non-manual workers
U	
Utländsk medborgare	Foreign citizen
Utrikes född	Foreign born, born abroad
Utbildning	Education
Utbildningsnivå	Level of Education
V	
Valdeltagande	Electoral participation
Valresultat	Election results
Vet ej	Do not know
Y	
Yrke	Occupation
Å	
Ålder	Age
År	Year
Ö	
Övrig	Other (-s)
Övriga partier	Other party

Explanatory symbols and abbreviations

Party names

M	Moderaterna	The Moderate Party
C	Centerpartiet	The Centre Party
Fp	Folkpartiet	The Liberal Party
Kd	Kristdemokraterna	The Christian Democratic Party
Mp	Miljöpartiet	The Green Party
S	Socialdemokraterna	The Social Democratic Party
V	Vänsterpartiet	The Left Party
Övr	Övriga partier	Other parties

Contact information

Staffan Sollander

E-mail: staffan.sollander@scb.se

Richard Öhrvall

E-mail: richard.ohrvall@scb.se